

บทที่ 10 อาชีพกับคุณธรรม

อาชีพคืออะไร

"อาชีพ" ตามพจนานุกรม (ฉบับปรัชมลักษ์พท.) ของพระราชวารมณ์ คือ การเลี้ยงชีพ ความเพียรพยายามในการแสวงหาปัจจัยชีพ การทำงานหากิน

มนุษย์ทุกคนย่อมมีอาชีพ ทำไม่เจิงดังมองมีอาชีพ ที่ต้องมีอาชีพก็ เพราะทุกคนต้องกิน ต้องนุ่งห่ม ต้องมีที่อยู่อาศัย ต้องมีเงินค่ารักษาพยาบาล ถ้าจะพูดไปอีก步 ต้องใช้ปัจจัย 4 และที่จำเป็นในยุคสมัยใหม่

อาชีพของคนไทยเรา เมื่อจะกล่าวเป็นประเภทใหญ่ๆ มี 2 ชนิด คือ

1. อาชีพเดิม

2. อาชีพใหม่

คำว่า "อาชีพเดิม" คืออาชีพของคนไทยสมัยก่อนซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาชีพทำนา ดังนี้ ภูมิหลังทางอาชีพของคนไทยก็คือการทำนา ซึ่งเป็นอาชีพหลัก อาชีพรองก็คือ เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ อาชีพเดิมนี้เป็นอาชีพที่ไม่สับขั้บข้อน ยิ่งในสมัยก่อนนั้นประชากรก็น้อย ธรรมชาติหรือทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ก็อำนวย เช่น ฝนตกต้องความถูกกาล ป่าไม้ก็มีอยู่ทั่วไป การทำนาเพียง 10 ไร่ ก็มีกินมีใช้ตลอดปี เพราะการทำนาของคนสมัยนั้นไม่ได้คิดว่าจะทำไปขายให้ใคร ทำพอมีกินพืชผักและสวนครัวก็ เช่นเดียวกัน ปลูกมะไคร้ โบร์พา ข้าว แมงลัก ในมหกรุด ขิง หอม กระเทียม พริก มะเขือ ก็ทำเพียงพอได้กินได้ใช้ ไม่คิดจะทำขาย การเลี้ยงสัตว์ เช่น ควายก็เอาไว้สำหรับไก่-คราด วัวก็เอาไว้เที่ยมเกวียน ไก่ก็เอาไว้กินไข่ ม้าก็เลี้ยงไว้สำหรับซื้ เมื่อมีธุระเดินทางไกลหน่อย

เมื่อพูดถึงการทำนาในสมัยก่อนก็อย่างจะพูดถึงอุปกรณ์เครื่องใช้สำหรับใช้ ในอาชีพนี้ หลายอย่าง เช่น ไก ผล คราด แอก เชือก จบ เสียง มีด ขวน สี สว่าน เป็นต้น

คำว่า "ໄກ" นั้น พูดรวมๆ โดยไม่แยกออกเป็นใบໄດ งอนໄດ เป็นต้น ไก่นี้ได้มາจากไทย คนไทยสมัยก่อนนั้นมักจะอ่านหนังสือเรียกสมัยนี้ว่า "บูรพากร" จะเรียนรู้กระบวนการอาชีพของคนอย่างเดี่ยม โดยเฉพาะเรื่องการทำไก-คราด และอุปกรณ์ของมัน จะเป็นการหน้าที่ของผู้ชายหรือลูกผู้ชาย คือคนไทยสมัยก่อนนั้นเข้ายาแยกสายงานกันเลยว่าระหัวงเพชรชาย-หญิง

หน้าที่ หน้าที่

เมื่อพูดถึงอาชีพเดิมของคนไทยสมัยก่อนแล้วมักจะแยก "หน้าที่" ออกจากกันไม่ได้ด้วยกันว่าคือ คนไทยสมัยก่อนนั้น ชาย-หญิง เข้าแบ่งหน้าที่ไว้แล้วโดย Jarvis ที่ประเพณีเลย์ที่เดียวคือ
หน้าที่ของชาย

ไก-คราด ผู้นี้เชือก سانครุ สาระครัว ถักแท สร้างบ้าน (เลือยไม้ ถากไม้ ไสกบสีว่า เจาะ) ขับเกวียน ถ้าไก คราด หรือล้อเกวียนชำรุด ปรักหักพังก็เป็นหน้าที่ของชายจะต้องทำต้องสร้างขึ้นมาใหม่ เพราะตามธรรมชาติลูกผู้ชายได้เรียนรู้จากพ่อ พ่อได้เรียนรู้มาจากบุตรฯ จึงยึดหลักนี้เรื่อยมา ดังนั้น ผู้ชายไทยซึ่งเป็นชานาในสมัยก่อนต้องเรียนกระบวนการอาชีพของตน โดยไม่ต้องพึ่งคนอื่น

หน้าที่ของหญิง

ทุกบ้านด้วย เลี้ยงไหน ปลูกหม่อน ปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงลูก ทำอาหาร (ดาว, หวาน) ความรู้ในการทุกบ้านด้าน เป็นต้น ลูกผู้หญิงเรียนรู้มาจากการแม่ แม่เรียนรู้มาจากการยายฯ ดังนั้น ชีวิตของชานาไทยสมัยก่อน พอย่างเข้าสู่วัยแรกรุ่นจะต้องเรียนรู้หน้าที่ของตน ถ้าหากครอบครัวร่วมในหน้าที่การงานนั้นค่าตัวจะลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะหาคุ้ครองยากเสียด้วยประชาชนไทยแต่เดิมมาเกือบทั้งหมด มีอาชีพทำไร่ทำนาโดยทำเอง และทำเพื่ออยู่เพื่อกินอย่างที่เรียกว่า "เช็คอัญเชิคกิน" ไม่ได้ทำเพื่อขาย จริงอยู่ อาจมีการแลกเปลี่ยนค้าขายกันบ้างเล็กน้อย

การทำเพื่ออยู่เพื่อกินจะกำหนดแบบแผนของเกษตรกรรมนั้นคืออะไรที่จำเป็นแก่การกิน การอยู่ต้องทำขึ้น ฉะนั้น จึงทำลายอย่าง เช่น ปลูกข้าว ปลูกผัก ปลูกผลไม้ เลี้ยงสัตว์

ทำให้มีกินอิ่มเหลือเพื่อ และไม่มีครัวว่างงาน เรียกว่าห้องไม่ว่างและไม่ว่างงาน ที่ไหนถ้าห้องว่างและว่างงานก็จะเกิดปัญหาตามมาหากาย การทำกินเองใช้องทำให้ทำพอบรณะ ไม่โลภมาก นักจากนั้น ยังมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน เพื่อยังความชุ่มเย็นแก่จิตใจ โดยวัดสอนให้ลั่งโลก โกรธ หลง นักจากนั้น วัดยังเป็นที่ที่ชาวบ้านใช้ข้าวของเครื่องใช้ร่วมกัน ทำให้เกิดความประทัยด้วยนั้น วัดและธรรมะเป็นปัจจัยสำคัญทางเศรษฐกิจ เพราะช่วยให้ครายจ่ายทำให้เกิดความสมดุลทางเศรษฐกิจได้ง่าย

ในครั้งโบราณ เศรษฐกิจจะต้องเป็นนา กือ เหลือกิน เหลือใช้ จึงมีเวลาและวัสดุปัจจัย สร้างสิ่งส่วนตัว งามๆ เป็นมรดกตกทอดมาหากาย เกษตรกรรมแบบเพื่อกินเองใช้อง ที่ทำลายอย่างนั้น สมัยนี้เรียกว่า "เกษตรกรรมผสมผสาน" สมัยก่อนไม่มีชื่อเรียก เพราะไม่จำเป็นต้องเรียกธรรมชาติสอนให้ทำอย่างนั้น เมื่อทำลายอย่างก็เกิดความสมดุลของธรรมชาติ พืชบางชนิดใช้ปุ๋ย พืชบางชนิดสร้างปุ๋ย ต้นไม้ใหญ่ คุณสารอาหารจากคินลึก แต่เนื้อใบร่วงหล่นก้นนำสารอาหารมาสู่ผู้คน เป็นประโยชน์ต่อพืชผัก สัตว์กินพืชผักเป็นอาหารมูลลักษณะเป็นปุ๋ยอย่างดี การมีต้นไม้มากทำให้คินชุมชนและผูกไม่แห้งแล้ง

ระบบเศรษฐกิจของประชาชนที่ทำเพื่อกินเพื่ออยู่ โดยสัมพันธ์กับธรรมชาตินี้เป็นตัวกำหนด "วัฒนธรรม" เช่น ความเอื้อเพื่อเพื่อแผ่ เพราะอาหารมีมากเหลือเกิน มีเวลามากที่จะสังสรรค์ช่วยเหลือชึ่งกันและกัน มีเวลาที่จะสนใจเด็กและคนแก่ ดังที่มีการรับขวัญ โภจกุษะ ตกน้ำ เป็นต้น

อาชีพของคนไทยคืออะไร

อาชีพของคนไทยในยุคต่อมา เริ่มสับขับข้อนขึ้นทีละน้อยๆ เมื่อจะแยกเป็นอาชีพตามความวิถีของการของสังคมไทยแล้ว พอยแยกได้ดังนี้

- ผักกาด
- เกษตรกรรม
- รับราชการ
- รับจ้าง
- การทำธุรกิจ (ค้าขาย)

วิกฤตการณ์ของอาชีพทำนา

การทำนาในยุคที่oma ก็พลอยมีลักษณะสลับซับซ้อน เช่นเดียวกันคือเห็นที่จะทำแต่พอมีพอกิน ก็ต้องทำเพื่อขายอีกด้วย (เพราะเริ่มนีระบบตลาดและการค้าขายแล้ว) พืชผักสวนครัวต่างๆ ก็เริ่มเปลี่ยนจากทำแต่พอมีพอกิน ต้องทำการเพาะปลูกมากขึ้นเพื่อขาย เศียรอุบัปถัodus-ด้วยเงง ตลอดจนการเรียนรู้วิธีทอง ปันด้วย ปลูกหม่อน เลี้ยงไก่ ก็เริ่มจะหอดหึ้งไป (เพราะมีระบบโรงงานอุตสาหกรรมเข้ามาทำหน้าที่ผลิตสืบสานเรื่องรูปแบบมาจำหน่ายเป็นการอำนวยความสะดวกกว่ามาก)

เกษตรไร่องค์ดอนอุปกรณ์การทำก็มีเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาทำหน้าที่แทน เช่นมีเครื่องจักรไกนา (ที่เรียกว่าความเหล็ก) คราด ตลอดจนมีเครื่องบักดำ เครื่องเกี่ยวข้าว (แทนที่จะใช้คนเกี่ยวและลงแขกกันอย่างเต็กโคน) แล้วก็มีเครื่องนวด มีรถยกและรถบรรทุกไปเก็บไว้ในยังในชาง ระบบใหม่แบบไม่ต้องใช้แรงคนเท่าไร แต่ที่น่าวิตกอีกอย่างหนึ่งของระบบการทำนาสมัยใหม่นี้ก็คือ ป่าไม้ถูกโคลน แผ้วถางเพื่อทำเกษตร กล้ายเป็นที่โล่งยิ่งหมดหน้าแล้วมาปลูกปอ มันสำปะหลัง และทำไร่อ้อย เพื่อบอนโรงงานอุตสาหกรรมตามระบบอุตสาหกรรมใหม่แล้วที่คินทำก็ทำไม่ได้ผลเหมือนอย่างแต่ก่อน เพราะนาขาดปุ่ยจะต้องหุ่นเหลงทุนซื้อปุ่ยกันมาก

ด้วยประการฉะนี้ การทำนาในระบบใหม่ ทำให้ชาวนาคิดหน้าคิดหลัง หลายรายที่อยู่ที่ทำเลดินอยู่ก็ขายไปให้นายทุนไปสร้างโรงงานอุตสาหกรรม หรือสร้างบ้านจัดสรรตลอดจนขายหุ่นเหลงชาวลูกขوانาสมัยใหม่ที่ผ่านแล้วที่นาไม่พันคินที่ขาดปุ่ย ทำนาไปก็แคนน์ขายข้าวได้น้อยจึงชักชวนกันละที่นามาทางนาทำในเมืองใหญ่ๆ หรือเมืองหลวงตลอดจนเมืองอุตสาหกรรมทั่วไป

ระบบอาชีพหรือเศรษฐกิจไทยเปลี่ยนจากการทำเพื่ออยู่เพื่อกินมาเป็นทำเพื่อขายนั้น มีผลกระทบต่อชีวิต ชุมชน สังคมล้อม วัฒนธรรมอย่างรุนแรง ซึ่งจะกล่าวถึงปัจจัยที่เป็นเหตุและกีบัวด้วย ๑. ประการ ล้ว

- อารยธรรมตะวันตก
- การศึกษาแผนใหม่
- การพัฒนาสมัยใหม่
- สื่อและการบันเทิงเพื่อการค้า

1. อารยธรรมตะวันตก การที่ประเทศต่างๆ เปลี่ยนระบบเศรษฐกิจจากการทำเพื่ออยู่เพื่อกิน โดยพึงตนเองได้ มาเป็นทำการค้าขายนี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่ชีวิตและสังคมมนุษย์เหลือค่อนบ้าง ซึ่งจะเห็นอีทัปปัจจุต้าแห่งทุกช่วงที่ - สมุทัยของสังคมอย่างน้อย 8 ขั้นตอนดังนี้

1.1 ระบบใหม่นี้กระตุ้นกิจการและความโลภ กล่าวคือ กระตุ้นให้อยากเสพโน่นเสพนี่ ทำให้เพิ่มรายจ่ายซึ่งจะต้องมีเงินมาจ่ายเพื่อจะต้องมีเงินมาจ่ายก็จะต้องทำเพื่อขายเพื่อให้ได้เงินเร็วที่สุดและมากที่สุด กิจการและความโอลกนี้จะทำให้เสียสมดุลทางเศรษฐกิจ เสียสมดุลทางธรรมชาติและพึงคนเองไม่ได้

1.2 การทำเพื่อขายด้วยความโอลกนี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบแผนของเกษตรกรรมเดิมผลิตเพื่อกินเองใช้เอง ก็ทำโน่นนิดนั่นอย่างหลายอย่าง แต่เมื่อผลิตเพื่อขายก็ต้องทำมากๆ ทำให้ได้เร็วๆ คือปลูกข้าวกับปลูกข้าวอย่างเดียวมากๆ ปลูกอ้อยกับปลูกอย่างเดียวมากๆ ปลูกมันสำปะหลังกับปลูกอย่างเดียวมากๆ ฯลฯ

เคยใช้ความรู้เปลี่ยนเป็นรถไถ มันจะได้ทำได้มากๆ เร็วๆ ไม่เคยใช้ปุ๋ยก็จะต้องใช้ปุ๋ยเพื่อเร่งให้ได้มากๆ เร็วๆ ชีวิตเปลี่ยนจากความมุ่นงวน เยือกเย็น เป็นสันพันธ์มาเป็นกระแทกกระหัณรุนแรงและโอดเดี้ยว

1.3 การปลูกพืชชนิดใดชนิดเดียวกันทำให้คินเลื่อมคุณภาพต้องใส่ปุ๋ยเคมีซึ่งต้องซื้อเข้ามา ศัตรูพืชก็เพิ่มจำนวนมากขึ้นต้องใช้ยาฆ่าแมลง สารเคมีเหล่านี้ไปทำลายชีวิตอื่นๆ เช่น ไส้เดือนและจุลชีพในดิน ซึ่งเคยช่วยทำให้คินชุบและสร้างปุ๋ย รวมทั้งทำลายปลาในนา ทำให้อาหารธรรมชาติน้อยลง

เมื่อคินเสื่อมคุณภาพเร็วๆ ทำให้เผาไปเพื่อทำไร่และเมื่อคินลืดอีกทำลายไปเพิ่มขึ้นอีกในขณะที่เกษตรกรรมเพื่อการกินเองอยู่เองนั้นมีการอนุรักษ์ธรรมชาติสูง การทำเพราะความโลภเพื่อค้าขายให้ได้มากนั้นทำลายธรรมชาติแผลล้มลงโดยรวดเร็ว

ขณะที่ไปไม่มีมองไถ่ถูกทำลายไปมากจนถึงจุดอันตรายอาหารธรรมชาติน้อยลงคินขาดปุ๋ยเกิดความแห้งแล้ง ภาระบนเศรษฐกิจยังเป็นรูปเดิมยากที่จะอนุรักษ์ป่าไว้ได้

1.4 การที่ต้องซื้อปุ๋ย ยาฆ่าแมลง รถไถ เชื้อเพลิง อาหาร และอื่นๆ เกษตรกร

ต้องซื้อด้วยราคาน้ำเงิน เนื่องจากสินค้าเหล่านี้ผ่านการเอกสารนำเข้ามาหลายรอบหลายต่อห้าในต่างประเทศ และในประเทศไทย จึงมีผู้ผลิตผู้ขายในต่างประเทศ ผ่านการเดินทางไกล ผ่านผู้สั่งเข้าในประเทศไทยเป็นระยะทางอันยาวไกลกว่าจะถึงเกษตรกรไทย ระยะทางอันยาวไกลได้เพิ่มมูลค่าให้สินค้าเหล่านี้หลายร้อยเปอร์เซ็นต์ทำให้เกษตรกรต้องลงทุนสูง

1.5 เกษตรกรขายผลิตผลได้ราคาต่ำ เพราะขึ้นกับความต้องการของตลาดโลก ซึ่งอยู่กับผลผลิตทั่วโลกซึ่งราคาก็คงที่ไม่ได้ ขึ้นอยู่กับการเอกซิเรชันของพ่อค้าและขึ้นกับกลไกของรัฐมีผู้กำหนดว่าข้าวแต่ละเกวียนชาวนาต้องลงทุนประมาณ 4,000 บาท แต่ขายได้เกวียนละ 2,500 บาท

1.6 อาชีพเกษตรกรรมซึ่งเดิมเป็นระบบเศรษฐกิจพึ่งตนเองในบ้านได้เปลี่ยนเป็นธุรกิจที่ขาดทุน เมื่อขาดทุนเกษตรกรก็เป็นหนี้และหนี้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จากการวิจัยพบว่าชาวนาเป็นหนี้เฉลี่ยหมื่นปีละ 2 ล้านบาท 50,000 หมื่นปีละ 100,000 บาท

1.7 เมื่อเป็นหนี้ก็ทำให้เสียกรรมสิทธิ์ที่ดิน ต้องเข้านาทำให้รายจ่ายเพิ่มขึ้น ต้องภัยในรูปค่างๆ ซึ่งคอกเบี้ยอาจจะเป็นข้าวหรือตัวเงินซึ่งอาจแพงมาก เช่นร้อยละ 10 ต่อเดือน หรือร้อยละ 120 ต่อปี การที่เจ้าหนี้มาเก็บผลผลิตไปก่อนหรือต้องรับข้ายผลผลิตชำระหนี้ทำให้เกิดสภาพที่ว่าชาวนาไม่มีข้าวกิน ต้องไปซื้อหรือไม้ก็ไปเช่าเขามากิน

1.8 การที่เกษตรกรทำงานหนักขึ้น แต่มีเศรษฐกิจติดลบทำให้เกิดความเครียด และซักน้ำไปสู่ปัญหาสังคมอื่นๆ รวมทั้งการมีแรงงานราคาถูกหลักเข้าเมืองไปเกิดปัญหาคนจนในเมืองต่อไป

2. การศึกษาแผนใหม่

การศึกษาแต่เดิมมานั้นเป็นการศึกษาโดยธรรมชาติ เพื่อสืบท่ออาชีพครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรมและธรรมชาติแวดล้อม

แต่การศึกษาแผนใหม่ได้แยกเด็กออกจากจากรอบชีวิตและธรรมชาติมาอยู่ในห้องเรียนเพื่อ "เรียนหนังสือ" ทำให้เยาวชนไม่มีความสามารถในการเรื่องอาชีพ ไม่เข้าใจชีวิตและสังคม การศึกษาที่จัดขึ้น โดยไม่เข้าใจว่าสังคมไทยกำลังเผชิญหนักที่สุดอันใด มีส่วนซึ่งเติมให้ปัญหาที่ความรุนแรงขึ้น

ในปี พ.ศ. 2449 ภายหลังจากเริ่มการศึกษาแผนใหม่ได้ 8 ปี สมเด็จพระมหา-สมณเจ้ากรมพระยาชัยรุญาณโกรส ทรงลิขิตไว้ดังนี้ "เหตุดังนั้น การศึกษาวิชาหนังสือในชั้นที่ของพวกบุตรราษฎร์ไม่เป็นอันโดยกับการศึกษาพิเศษสำหรับการงานเดิมของคระภูล กลับเป็นการเปลี่ยนพื้นเพไปในทางใหม่ ร.ร. ตั้งไปถึงไหนความเปลี่ยนพื้นเพของคนก็ไปถึงนั้น ในเมืองใกล้เคียงบุตรชาวนาเรียนหนังสือแล้วทำงานเสริมก็มีและเห็นชัดว่า เมื่อล่วงมาบัดคานนั้นคงไม่ทำนาต่อไปถ้านาเป็นของคระภูลเองก็จะขายเสีย ในไนซ้าคระภูลผู้เป็นเจ้าของที่ดินเข่นนั้นก็จะไม่มีอะไรเป็นหลักทรัพย์ กลับต้องหาเลี้ยงชีพด้วยกำลังแรง....."

การศึกษาแผนปัจจุบันได้ผลิตคนให้เป็นแบบนักแก้ว นักขุนทองขึ้นมาเต็มไปหมด โดยทำงานไม่เป็นคิดไม่เป็นและไม่เข้าใจการมีชีวิตและการทำงานร่วมกัน เป็นเหตุให้มีคนว่างงานทำงานไม่ได้ผลขัดแย้งไว้ความสุข และขาดปัญญาที่จะแก้ไขปัญหาบ้านเมืองต่อไป

3. การพัฒนาสมัยใหม่

การพัฒนาสมัยใหม่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่เราถูกบังคับให้เปิดประเทศทำการค้าขาย แต่หนักหน่วงมากขึ้นในสมัยจอมพล ส. มนตรีชัย มีอำนาจ การพัฒนาสมัยใหม่ก็คือตัวเร่งให้เกิดลูกโซ่ของเหตุการณ์ตามที่บรรยายไว้ในข้อ 1 นั้นเอง

ควรสังเกตว่า อุดมการณ์ของการพัฒนาแต่เดิมมากับอุดมการณ์ของการพัฒนาสมัยใหม่ ได้เปลี่ยนแปลงไปโดยลิ้นเชิง อุดมการณ์เดิมคือ อุดมการณ์พุทธ แต่อุดมการณ์พัฒนาสมัยใหม่นั้นเป็นการกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมและความโลภ และเข้าค้าขายห้าประโยชน์จากกิจลัสรและความโลภนั้น

เศรษฐศาสตร์ตะวันตกนั้นมองเศรษฐกิจเป็นเรื่องเงินๆ ทองๆ และกำไร ขาดทุน เชิงการค้าเท่านั้นไม่เกี่ยวข้องกับระบบชีวิตและสิ่งแวดล้อมทั้งมวล ซึ่งเป็นเศรษฐศาสตร์ที่คับแคบ และยังไม่พัฒนา

น่าเสียดายที่นักเศรษฐศาสตร์ของเรารส่วนใหญ่เล่าเรียนมาอย่างนี้แทนที่จะแสวงหาว่าพุทธเศรษฐศาสตร์เป็นอย่างไร การที่โลกเข้าสู่วิกฤตทั้งๆ ที่มีความรุนแรงมากขึ้นนั้นเกิดขึ้นโดยทัศนะที่มองอะไรแยกเป็นส่วนๆ ที่เชื่อมโยงสัมพันธ์ในท่านองเดียวกับหลักเศรษฐศาสตร์สมัยใหม่

การพัฒนาสมัยใหม่ทำให้หมู่บ้านชนบทล้มละลายทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การวิจัยพบว่ามีหมู่บ้าน 3 ชนิด คือ

1. หมู่บ้านใกล้เมืองแอบอิงเศรษฐกิจเมือง
2. หมู่บ้านห่างไกลพึ่งคน外ทางเศรษฐกิจได้
3. หมู่บ้านที่คุณภาพและไฟฟ้าเข้าถึงและพึ่งคน外ทางไม่ได้ทางเศรษฐกิจเป็นหนี้สิน

หมู่บ้านประเภทที่ 3 มีมากที่สุด คือมีกว่าร้อยละ 85 และหมู่บ้านประเภท 2 กลยุทธ์เป็นประเภทที่ 3 อย่างรวดเร็ว ภัยหลังถนนไฟฟ้าผ่านเข้าไปถึงหมู่บ้าน รายจ่ายเพิ่มขึ้นถนนและไฟฟ้ากล้ายเป็นวิธีชีวิตริมช่องคลองไม่ได้

4. สื่อและการบันเทิงเพื่อการค้า

ขณะนี้เครื่องสื่อสารในรูปวิทยุ โทรทัศน์ เทป วิคีโອ แฟร์หลายมาก แต่สิ่งที่เสนอออกใบอนุญาตเพื่อสนับสนุนความคิดเห็น การกระตุ้นภาระและ การค้าหากำไรสื่อจึงเป็นเครื่องมือเปลี่ยนอุดมการณ์จากพุทธเป็นอพุทธที่มีอิทธิพลยิ่ง ขณะที่ประชาชนถูกเปลี่ยนจากความสนใจไปเป็นเรื่องหันหัวทางอย่างทั่วประเทศแล้ว สื่อจึงเป็นเครื่องทำลายความสมดุลทางเศรษฐกิจที่สำคัญยิ่ง¹

คุณธรรม

คุณธรรมคืออะไร?

พจนานุกรมพุทธศาสนา ฉบับประมวลศัพท์ของพระราชาธรรมนูห์ให้ความหมายว่า "คุณธรรม ธรรมที่เป็นคุณ ความดีงาม สภาพที่เกื้อกูล"

ถ้าเราจะพิจารณาตามระบบสังคมสมัยใหม่เรามักจะพูดถึง "จริยธรรม" หรือจรรยาบรรณของบุคคลที่ประกอบอาชีพต่างๆ แต่ละอาชีพจะต้องมีจริยธรรม

ในบทนี้ได้ชื่อบทว่า "อาชีพกับคุณธรรม" ได้พูดถึงอาชีพดังเดิมของสังคมไทยคืออาชีพที่นา ชาวนาไทยสมัยก่อนนั้น ถ้าจะว่าไปแล้วไม่รู้จักคำว่า "จริยธรรม" หรือ "จรรยาบรรณ" ในอาชีพของเขานะ ทั้งนี้ เพราะผลกระทบทางวัฒนธรรมที่ตกทอดมาจากการพูดจาคือพระพุทธศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่พ่อแม่พาเข้าวัด ทำบุญ-ทำทาน-スマทานศีล และฟังเทศน์ ตลอดจนนันทนาการต่างๆ ที่มีอยู่ใน Jarvis ประเพณี เช่น การฟังเทศน์มหาชาติ ทำบุญเข้าพรรษา ออกพรรษา กฐิน บุญสารท บุญสงกรานต์ (เล่นสงกรานต์) ล้วนแต่ทำอยู่ในวัด ฉะนั้น วัดจึงเป็น

¹ ศ.นายแพทย์ประเวศ วงศ์สี, พุทธศาสนาและสุขภาพจิตสังคมไทย เอกซ.เอน.การพิมพ์ กรุงเทพฯ 2530.

ศูนย์รวมของชุมชน โดยมีหลวงพ่อทิวัดเป็นประธาน มีหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นหลัก คำเนินชีวิต

ดังนั้น อาชีพดังเดิมของสังคมไทยคือการอยู่กันอย่างพื้อย่างนอง เสมือนครอบครัวเดียว กันทั้งตำบล ถ้าจะเดันเอาจริยศาสตร์หรือคุณธรรมของชาวนาก็ต้องเดิมก็เท่านั้นจะเป็นดังนี้

1. เอื้อเพื่อเพื่อแผ่	2. สามัคคี
3. ขยัน-อดทน	4. กลตัญญู-รักคุณ
5. มัธริ-โอตตปัปะ	6. ใจบุญสุนทาน
7. รักเพื่อนบ้าน	8. ไม่มีชนชั้น
9. เคารพกันตามอายุ	10. ยกย่องผู้มีคุณธรรม
11. ยึดมั่นในจารีต-ประเพณีย่างเคร่งครัด	12. เชือพังผู้หลักผู้ใหญ่และพระ
13. ยึดวัดเป็นศูนย์กลางกิจกรรม	กิจมุสิก

นักบัวช

นักบัวชในที่นี้มุ่งเอาเฉพาะผู้บัวชในพุทธศาสนา เพราะเห็นว่าผู้บัวชในพระพุทธศาสนา ปัจจุบัน มีจำนวนมาก และขณะนี้ทราบว่ามีพระภิกษุ สามเณรอよู่ประมาณ 200,000 รูป

ในสมัยสุโขทัย มีพระภิกษุสามเณรอよู่จำนวนเจ็ดพระมหาจีจำนวนไม่นานก็ แต่ที่มีมาก็คือสมัยรัชกาลที่ 6-7 ของกรุงรัตนโกสินทร์เป็นต้นมา ความจริง "นักบัวช" จะถือว่าเป็นอาชีพจริงๆ ที่ไม่ถูกต้องนัก เป็นแต่เพียงอนุโนม เ�ราะอาชีพจริงๆ จะต้องมีรายได้ หรือมีเงินเดือน มีค่าจ้างอะไรเหล่านี้เป็นต้น

พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ในอภิธรรมจเจอกันว่า ภิกษุพึงพิจารณาเนื่องๆ ว่า "ชีวิตของเราน่องด้วยผู้อื่น เราควรทำตัวให้เข้าเลี้ยงง่าย"

การที่เด็กไทยลูกชوانาส่วนหนึ่งเข้าเป็นนักบัวชในพระพุทธศาสนานี้เพื่อบัวช-เรียนคือ เรียนบาลีนักธรรม

ในขณะที่เด็กไทยส่วนหนึ่งซึ่งส่วนมากเป็นลูกของคนมีฐานะทางการเงินได้เข้าเรียนต่อในโรงเรียนมัธยมและอุดมศึกษาแล้วออกไปรับราชการพลเรือน ทหาร ตำรวจ (สำหรับพวก

หลังนี้จะนำกล่าวในตอนหลัง)

ดังนั้น นักบวชในประเทศไทยนั้นแบ่งออกเป็นพากใหญ่ๆ อยู่ 2 ประเภท คือ

1. นักบวชเพื่อปฏิบัติกัมมัฏฐาน ซึ่งเรียกวีปัสสนาธุระ

2. นักบวชเพื่อเรียนปริยัติธรรม ซึ่งเรียกคันถธุระ

นักบวชเพื่อปฏิบัติกัมมัฏฐาน (วีปัสสนาธุระ)

นักบวชประเภทนี้ ส่วนมากจะผ่านการศึกษาปริยัติธรรมมาก่อน ไม่มากก็น้อยแล้วจึงเรียนวีปัสสนาธุระ เพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ ดังจะเห็นได้ในปัจจุบัน เช่นพระเถระผู้มีเชื้อเลสียงด้านวีปัสสนาธุระ เช่น พระอาจารย์มั่น ภูริหัตถเถระ พระอาจารย์ผัน อาจารโว หลวงปู่แหวน สุจิณุโณ หลวงพ่อชา ลูกทาท ฯลฯ

นักบวชเพื่อเรียนปริยัติธรรม (คันถธุระ)

นักบวชพวณี้มาจากการลูกหลานไทยที่พลาดโอกาสในการศึกษาซึ่งในสมัยรัชกาลที่ 6 ที่ทรงปรับปรุงการศึกษาชาติให้มีการศึกษาเป็นระบบโรงเรียน โดยแยกโรงเรียนออกจากรัฐเป็นเอกเทศ การศึกษาจึงเป็นเรื่องของผู้มีโอกาสทางการเงินทางฐานะทางสังคมสูง

ดังนั้น ลูกหลานไทยที่เป็นคนยากจนหรือส่วนใหญ่เป็นลูกชานาจีงได้บวชเรียนปริยัติธรรม โดยมีการเรียนนักธรรมบาลี ตามหลักสูตรที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาชีรญาณารโหรทรงจัดไว้ "ปัญหาความไม่เสมอภาคแห่งโอกาสในการศึกษา การกระจายโอกาสในทางการศึกษาไม่ทั่วถึงหรือไม่สม่ำเสมอ ซึ่งเป็นผลพวงมาจากการดำเนินการศึกษาแบบที่มีความพร้อมไม่เพียงพอ ตั้งแต่รัฐได้เริ่มนั่นมาจนตลอดเวลา เท่าที่ผ่านมา นี่ เราต้องแก้ปัญหาเรื่องการกระจายโอกาสทางการศึกษากันมา เป็นปัญหานักที่เดียว"

แม้ว่าเราจะประสบผลสำเร็จพอสมควรในระดับประดิษฐ์ศึกษาซึ่งเดียวมีความเสมอภาคมากที่เดียว แต่ในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาเราเกือบอยู่ห่างไกลจากความสำเร็จ และแม้ในระดับประดิษฐ์ศึกษานั้นเอง กว่าจะมาถึงจุดนั้นกินเวลาไปเท่าไรและระหว่างนั้นมันได้ทำให้มีปัญหาแทรกซ้อนหรือคู่ขนานกับเรื่องที่เกิดขึ้นบ้างในเวลาสั้นๆ นี่ จะยกมาสักปัญหาเดียวเป็นตัวอย่าง

การที่วัดและคณสูงนี้ได้กล้ายเป็นช่องทางการศึกษาของผู้ด้อยโอกาสในสังคม อันนี้ เป็นสภาพที่ได้เป็นมานานจนกระทั่งตัวเลข พระเดรไก์กล้ายเป็นครรชนีซึ่งสภาพความไม่เสมอภาค ทางการศึกษา และเป็นตัวเลขที่ชัดเจนมากเราพูดได้ว่าวัดในเมืองกรุงนี้ก็คือชุมชนบทในเมือง วัดห้วยหมกหัวกรุงเทพฯ ปัจจุบันนี้พระเดรถ้าไม่ใช่ผู้บัวชั่วคราวในพระราชแล้ว 95 เปอร์เซ็นต์ เป็นชาวนา 99 เปอร์เซ็นต์เป็นชาวชนบททั้งสิ้น และเป็นผู้มาเพื่อการศึกษา และเข้ามา เพราะ เข้าในระบบของรัฐไม่ได้

พระฉะนั้น ตัวเลขของพระเดรถานี้จึงสัมพันธ์กับการจัดการศึกษาของบ้านเมือง พอกการศึกษาของบ้านเมืองขยายไปถึงไหน ตัวเลขเดรที่จะบัวชักก์หมดหนัน

ฉะนั้น เวลาฉะนี้มีตัวเลขเดรที่บัวชากที่สุดเท่าๆ กันอีสานและภาคเหนือที่ห่างไกล ถ้าเป็นภาคกลางก็มาจากชุมชนกันดารปล่ายแคน นี้เป็นตัวอย่างและเราจะต้องมองปัญหานี้ร่วม อยู่ในปัญหาการศึกษาของเรารวมกัน คือของสังคมไทยห้วยหมกด้วย¹

การบัวชของสังคมไทย

อีกประการหนึ่ง การบัวชในพระพุทธศาสนาของลูกหลานไทยนั้น จะขึ้นอยู่กับศรัทธา ของผู้บัวชเป็นประการสำคัญ เมื่อเจ้ารีบประเพณีจะเปิดไว้แต่เพียงว่าลูกผู้ชายไทยทุกคนจะมีโอกาส บัวชได้ชั่วระยะเวลา เพราะคนที่ไม่ได้บัวชท่านว่าเป็นคน "ดีบ" (เมื่อนกับผลไม้เข่นกล้วยเป็น ต้น ดีบฯ เอาจารับประทานก็ผิดไม่อร่อย ถ้าได้บัวชแล้วกล้วยนี้จะสุกอาจารับประทานก็สหวาน อร่อย) ดังนั้น ครกีตามที่ผ่านการบัวชเรียนฝึกฝนอบรมทางพระพุทธศาสนามาแล้วจะมากน้อย อย่างไรก็จะเป็นคนสุก จึงเรียกคนประเพณีว่า "ดีบ" ซึ่งเป็นคำย่อมาจากคำเต็มว่า "บักดีบ" คือคนฉลาดรู้อะไรควร ไม่ควร อะไรควรปฏิ อะไรควรเว้น

โบราณไทยได้อธิบายถึงลักษณะของผู้บัวชไว้ 5 ประการ คือ

1. บัวชเรียน
2. บัวชลี้
3. บัวชนีสังสาร

¹ปรัชญาการศึกษาไทย, ฉบับแก้ไข รวมรวมใหม่, พระราชาธรรมนี

4. บัวชผลาญชื่าวสุก
5. บัวสนุกตามเพื่อน

ประเภทที่ 1 บัวเรียน

การบัวชเรียนนั้น มี 2 ประเภท คือ

1. ข้าราชการลาราชการบัวชเรียนระยะ 3 เดือน
2. ผู้ล่าด็อกอุกาสในระบบรัฐบัวชเพื่อเรียน

ประเภทที่ 1 ข้าราชการพลเรือน ทหาร ตำรวจ ทางราชการอนุญาตให้บัวช ในพระพุทธศาสนาได้ระยะ 3 เดือน เพื่อเปิดโอกาสให้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม หรือฝึกอบรม สมด-วิบัติสนา กัมมัฏฐานเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการทำงานของราชการ ดังนั้น ในพระราชบัญญัติ จึงมีข้าราชการลาราชการบัวชเป็นพระนวกภิกษุไปประจำวัดต่างๆ เป็นจำนวนมาก โดยที่บ้างคนอาจจะต้องการศึกษาเล่าเรียนเพียงปริยัติธรรมตามที่หลักสูตรของวัดนั้นๆ กำหนด เป็นหลักสูตรเรียนพระธรรมวินัยระยะสั้น เช่น เรียนการแต่งกระหัตธรรม โดยนำเอาพุทธภาษิต เป็นข้อๆ มาอธิบายความ หัดขับคิดพุทธภาษิตเพื่อจะได้เข้าใจเนื้อหาหลักธรรมให้ลึกซึ้ง เรียนธรรมะ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้เป็นหมวดหมู่ เช่นหมวดสอง ที่ว่าด้วยธรรมะที่ทำให้หงام 2 คือ ขันติ-ความอดทน โสรัจจะ-ความเสี่ยม เป็นต้น, เรียนพุทธประวัติ คือประวัติของเจ้าชายสิทธัตถะตั้งแต่ประสูติ จนเสื่อมดับขันธปรินิพพาน เรียนวินัยที่พระภิกษุใหม่ควรจะรู้ อันเป็นเรื่องศีล 227 ข้อ ของภิกษุตลอดจนหน้าที่ของคฤหัสด์ (คิทิปภิตติ) ก็จึงต้องเรียนรู้ด้วยเชิงหลักสูตรที่กล่าวว่า สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาชัยรญาณวโรรส ทรงพระนิพนธ์ไว้ ชื่อ "นวโนกวาท" (โอวาทสำหรับพระบัวชใหม่)

ประเภทที่ 2 เป็นการบัวชเรียน ของลูกหลานไทยที่เป็นชาวไร่ ชาวนา ที่ไม่สามารถเข้าเรียนในระดับมัธยม-อุดมศึกษาในระบบของรัฐ ก็เข้าบัวชเรียนในวัดต่างๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อเรียนนักธรรม-บาลี และต่อมา ก็มีระบบบาลีมัธยม และมีระบบอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ คือมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยและมหาวิหารราชวิทยาลัย ดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน รายละเอียดมีกล่าวไว้แล้วข้างต้น

ประเกที่ 2 บัวชล

การบัวชลประเกที่นี้เป็นการบัวชลที่ขาดศรัทธาในพระรัตนตรัย เป็นการบัวชลเพื่อหนึ่งการงานหนักของผู้ครองเรือน เช่น ข้ามเงียจทำงานบ้าน งานในไร่ ในนา และค้าขาย ก็เลยถือโอกาส subplot ล้วนๆไปบัวชลเสียเลย

บัวชลสืบประการหนึ่งคือการ subplot กิจการเมืองพระคนไทยหรือชาวพุทธโดยทั่วๆไป ยังคงพะพุทธศาสนาหรือการพั้งเหลืองอยู่ไม่กล้าทำอะไรรุนแรงกับคนผู้ครองผ้ากาสา－พัสดร จะดำเนินการตามกฎหมายบ้านเมือง เช่น จับกุม หรือติดเครื่องพันธนาการ เช่น กุญแจ มือ หรือโซ่ตรวนต่างๆ ก็ต่อเมื่อเปลี่ยนกาสาวพัสดรแล้วเท่านั้น ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช กรุงศรีอยุธยา มีเรื่องราวดอกภูนที่กินจดหมายเหตุของลาูลแมร์ว่า พระองค์ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามาก พระราชนานพราชบูปถัมภ์แก่ผู้บัวชลเป็นกิจสัมภาระเป็นอเนกประการ จนเป็นเหตุให้ราษฎรที่ปราณາจะหลบเลี่ยงราชการบ้านเมืองพากันไปบัวชลเสียเป็นอันมาก เมื่อพระองค์ทรงทราบความจึงดำรัสให้ออกหลวงสรักดิ์เป็นแม่กองประชุมสงฆ์ สอนความรู้พราภิกษุสัมภาระรากภูนว่าพระภิกษุสัมภาระที่หลบลี้ราชการออกบัวชลสอบได้ความซึ้งไว้มีความรู้ทางพระศาสนาถูกบังคับให้ลาสิกขารออกเป็นพระราษฎรเป็นอันมาก

นอกจากนี้ ยังเป็นประเพณีอีกันด้วยว่า ผู้บัวชลในพระพุทธศาสนาแล้วเป็นผู้พ้นราชภัยเป็นต้น จึงปรากฏเรื่องราวในสมัยเดียวกันนั้นว่า เมื่อสมเด็จพระนารายณ์ประชวรจวนจะสิ้นพระชนม์ ขณะนั้นพระเพทราชาและหลวงสรักดิ์กำลังล้อมวงไว้เตรียมมีดอย่าง พระองค์ทรงเป็นห่วงซึ่งว่าจะเมื่อพระองค์สวรรคตแล้ว คนเหล่านั้นจะถูกลังหารชีวิตเสียหมด จึงโปรดให้อารยนาพระสงฆ์ราชากะเข้ามาประมาณสิบธูปให้คำนวณเหล่านั้นออกไปเพื่ออุปสมบท แต่คณะสงฆ์ทูลว่า ผู้รักษาประดุจจะไม่ยอมให้นำคำนวณออกไป จึงโปรดอนุญาตพระราชอุทิศถวายมหาบาราสาหัฟสองและพระราชนั้งหงหนดเป็นวิสุกรรมสีมา

ต่อจากนั้นพระสงฆ์จึงได้ประกอบสังฆกรรมได้ และได้นำพระภิกษุใหม่กลับไปพระอาราม¹

ประเกที่ 3 บัวชลนสิงสาร

บัวชลประเกที่นี้ เป็นการบัวชลที่ขาดศรัทธา และทรงความอุดมการณ์พระพุทธศาสนา เพรา

¹ ปรัชญาการศึกษาไทย ฉบับแก้ไข รวมใหม่, พระราชบรมนี้ หน้า 300-301

การบวชประเพณีทำให้พระสัมธรรมผุดผ่อง หึ้งเป็นการสืบอายุพระพุทธศาสนา ทำให้คนเห็นว่า บรรพบุรุษพันพาน ไม่อันตรายใดๆ ต่อบาลีด้วยมีค่านมบุญบดิเพื่อความพันทุกข์อยู่ครบถ้วนพระพุทธศาสนาจะไม่มีวันเสื่อม

คำว่า "สงสาร" คืออะไร ?

"สงสาร" คือ การห้องเที่ยวไปด้วยอำนาจกรรมที่แต่ละบุคคลได้สร้างสมเอาไว้ คำว่าห้องเที่ยววนก็ไม่ได้หมายถึงการห้องเที่ยวในชีวิตนี้ หากหมายเอกสารห้องเที่ยวไปอีกหลายชาติถ้า'yังมีกิเลส-กรรม-วินัยอยู่'

ดังนั้น ผู้batchหนึ่งสงสารจึงเป็นผู้batchด้วยศรัทธา หวังจะหทานให้พ้นจากสภาพสังสาร ภัย จึงต้องเน้นตรงอุดมคติของพระพุทธศาสนา บำเพ็ญสมถ-วิปัสสนาภัมมภูฐาน ตั้งที่พระอาจารย์ฝ่ายวิปัสสนาธุระได้ประพูติปฏิบัติอยู่ในปัจจุบันนี้เอง

ประเพณี 4 บวชผลยาัญช่าวสุก

อันนี้เป็นการบวชที่ผิดวัตถุประสงค์ของพระพุทธศาสนา เพราะเป็นการบวชเพื่อจะได้รับนิษบทาจากชาวบ้านจันเป็นวันฯ เท่านั้น จึงเป็นการบวชของพระปลอมที่เป็นข่าวปรากฏในหน้าหนังสือ คือเป็นแก่เมียชาชีพกลุ่มนึง โดยโกรนผอมของหาชื่อผ้าเหลืองมานุ่งห่มเองแล้วก็ออกเรี่ยไรข้าวสาร อาหารแห้งไปเรื่อยๆ แจกของภักดีผ้าป่าไปด้วย จะสร้างวัดโน้นวัดนี้

โดยแก่เมียชาชีพกลุ่มนี้จะขึ้นรถบัสมาจากต่างจังหวัดกีกระ เป้าไส่เครื่องอัญเชิริขาร่วมวิปหลอมหรือมากเพื่อมิให้คราเห็นศีรษะโล้น เมื่อมาถึงแล้วก็เข้าห้องแควรากถูกฯ อยู่กันแล้วเปลี่ยนเป็นพระปลอมเอาจิวรมาสวมคุณ เอาหมวกหรือวิถือกอกแล้วเรี่ยไรไปตามย่านตลาดชุมชน ได้เงินทองมากๆ ก็กลับบ้านไปได่นานั้ง ไปดาวน์รถบัสพับม้ำงตามที่เป็นข่าว โดยไม่มีทิริโอตตับปะแม้แต่น้อย

พุทธกรรมอย่างนี้เรียกว่า เป็นมารของศาสนา

ประเพณี 5 บวชสุกตามเพื่อน

การบวชประเพณีไม่ແນนกถ้าเพื่อนคือเป็นกัลยาณมิตร ผู้บวชประเพณีอาจเป็นกำลังสำคัญในพระพุทธศาสนา เพราะการบวชประเพณีมีมาก ปรากฏตามหลักฐานทางพระพุทธศาสนา

ผู้ว่าด้วยเพื่อนก็มีอยู่หลายท่านด้วยกันที่เป็นพระประยูรญาติของพระพุทธองค์ เช่น พระอานันท์ พระอนุรุทธะ พระภิกุ พระภิกมพิลัง และพระอุบลลี รวมถึงพระเทวทัตด้วย เพื่อนรุนนี้ปรากฏว่า ได้เลือกด้วยกันทุกรูป มีเสียงพระเทวทัตองค์เดียว แต่ตอนท้ายของชีวิตก็กลับคัวได้

นอกจากนี้ ที่บัวเพาะเพื่อนก็มีอยู่มาก เช่น พระภิกขุปัญจวัคคี 5 รูป กี่ล้านแต่เดี๋ยว พระยศักดิ์เพื่อน 55 คน พระภัทวัคคี 30 รูป กี่ล้านแต่เป็นกำลังสำคัญช่วยพระพุทธองค์ประภาศพระศานนาในช่วงศัตวร์ก่อน

แต่ถ้าเพื่อนเป็นคนไม่ดี บัวจะแล้วบัวแตก่าย ใจไม่ยอมบัวด้วยเป็นพระราชมณีสัยอย่างไรบัวจะแล้วก็เป็นอย่างนั้น ก็จะเป็นลักษณะของ "มารศานา" มากกว่าจะเป็นพระภิกขุสามเณรผู้ทรงศีล ผู้เป็นเนื้อน้ำบุญของพุทธบริษัท ก็เป็นเรื่องที่ไม่สมควรอย่างยิ่ง

เกษตรกร

เกษตรกร เป็นอาชีพของชนชาวไทยในยุคต่อมา โดยช่วงแรกเป็นอาชีพทำนา ซึ่งเป็นอาชีพที่ไม่สลับซับซ้อน ดังได้กล่าวไว้แล้วในช่วงต้นๆ

ดังนั้น คำว่า "เกษตรกร" จึงหมายเอาชนผู้ทำอาชีพหลัก ๆ อย่าง เช่น การทำนา ทำสวน ทำไร่ การปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงสัตว์ การประมง ซึ่งในช่วงแรก ๆ อาจจะทำนาครรนเกิดเบื้องอาชีพเดิมจึงหันมาปลูกส้มทำเป็นสวนมะพร้าว หรือไร่อ้อยแทน หรือไม่อย่างนั้น ก็เปลี่ยนเป็นนาที่คืนอันเป็นที่นาผืนน้ำมาทำฟาร์มเลี้ยงไก่บ้าง เลี้ยงวัวบ้าง เลี้ยงเป็ดบ้าง หรือทำไร่ถั่วลง หรือแตงร้าน หรืออะไรอื่นที่เกษตรกรเห็นว่าจะทำให้เข้าสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ในสังคม โดยที่การปลูกข้าวไม่ได้ผล หรือเห็นว่าข้าวมีราคาตกต่ำ จึงเปลี่ยนเป็นอาชีพใหม่ซึ่งไม่ใช่การทำนาเหมือนแต่ก่อนมากดแทน

ในสมัยปัจจุบัน การพลิกผันอาชีพของเกษตรกรก้าวหน้าไปมากตามความวิวัฒนาการของสังคม เช่น การเลี้ยงกบ ซึ่งแต่ก่อนนี้ไม่มีใครคิดเลี้ยง เพราะมีอยู่แล้วในธรรมชาติ แต่เมื่อเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรมที่ต้องการเลี้ยงไว้เพื่อให้เป็นสัตว์เศรษฐกิจ จึงจำต้องลงทุน และศึกษาหาวิธีการที่จะเลี้ยงกบให้ได้มาก เช่นการศึกษาวิเคราะห์ถึงวิธีการแบบเข้าถึงสภาพที่เป็นธรรมชาติของกบ เป็นอย่างไร เช่น เกษตรกรบางรายเลี้ยงกบโดยใช้ม้อขนาดใหญ่ในที่น้ำขัง

มากนักแล้วให้มีร่มปัง ใช้ไม้ไผ่ขนาดพูดผ่าซีกจำนวนมากกว่าครึ่งลูกไปเพื่อให้เป็นที่อาศัยของคน
เวลากลางคืนเปิดไฟนีออนให้แมลงตอมแสงไฟแล้วคลงไปเป็นอาหารของคน เป็นต้น

เกษตรกรบางรายก็เลี้ยงในบ่อลักษณะเดียวกันแต่แตกต่างกันโดยผู้หลังนี้ไม่ใช้บ่อลง
ไม้ไผ่ซึ่งหากแต่ใช้กระ吝ะพรวาค่าว่าลงไปเลี้ยงกบไว้ในนั้น กรรมวิธีนี้ทราบว่าทำให้กบอ้วน
สมบูรณ์กว่าวิธีใช้ไม้ไผ่ซึ่งเสียอีก

เกษตรกรบางคนหันไปเพาะเห็ดพาง เห็ดนางฟ้า และเห็ดหอม เป็นต้น

ฟาร์ม ผักปลอดภัย บางคนก็หันไปทำ "ฟาร์มผักปลอดภัย" เพื่อจะหลีกเลี่ยงการปลูกผัก
ลงในแปลง โดยต้องใช้สารเคมีจีดยาฆ่าแมลงและตัวหนอน จนทำให้เป็นปัญหา "สายผ่อนส่ง"
ดังที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐเมื่อเร็วๆนี้

น.ส.อัญชลี วรกุณหาด้า ไม่ได้มีพื้นฐานความรู้ทางเกษตรมาก่อน โดยที่เธอเป็น
บัณฑิตคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง พอดีกับการศึกษาแล้วก็ไปช่วยพ่อแม่ทำงานที่บ้าน
ที่สมุทรสาครอันเป็นโรงงานผลิตดอกไม้เพลิง

ในวันหนึ่งเมื่อหลายปีก่อน คุณพ่อของเธอได้ล้มป่วยลงด้วยโรคความดันโลหิต เธอจึง
นำไปพบแพทย์ฯ แนะนำเธอตามหลักวิชาความรู้ที่ได้รับจากครอบครัวให้คนไข้รับประทานผักมาก ๆ เพื่อช่วยลดไขมัน
ในเลือด เมื่อได้รับคำแนะนำเช่นนั้น เธอจึงได้ไปจ่ายตลาดซื้อผักมาทำอาหารให้พ่อ แต่ใจ
กลับเป็นห่วงพ่อมากขึ้น เพราะผักที่ซื้อในห้องตลาดนั้นส่วนใหญ่ถูกจีดยาฆ่าแมลง ใส่สูตรน มนุสัค์
เป็นปุ๋ยให้คุณพ่อรับประทานหรือรับประทานเองก็ไม่สนใจ เธอเคยเดินเลือกผักที่เปลืองแรงๆ หรือ
เป็นรากหัวไม่ได้

ดังนั้น จึงเกิดแรงจูงใจที่คิดจะปลูกผักขึ้นมา เพื่อจะได้มีต้องรับประทานสารเคมีตกค้าง
จากยาฆ่าแมลงในผักเข้าไป ที่แรกเธอจะไปเริ่มเรียนเกษตรใหม่ แต่คิดไปคิดมากก็เห็นว่าไม่ทัน
การณ์และเพ้อญพืช้ายกลับจากอเมริกาเล่าให้ฟังถึงเกษตรแผนใหม่โดยไม่ต้องฟังลงในดิน แต่
ปลูกลงในภาชนะแทนให้แร่ธาตุอาหารพืชทางราก ต่อมารอพร้อมด้วยเพื่อนบ้านที่อาศัยคนหนึ่งชื่อ
ว่าไพร ศรีคุณ agar ซึ่งจบจากคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งมีอุดมการณ์ทรงกัน
ใช้บริเวณที่ว่างเปล่าที่เหลืออยู่ 5 ไร่ ข้างโรงงานดอกไม้เพลิงของพ่อเป็นสถานที่ตั้งฟาร์มขึ้น

"นาดีตะ" อันเป็นชื่อคำนำที่ตั้งพาร์มเลี้ยงผัก คงเป็นชื่อย่อของคำกลิ่งมีชื่อคล้ายๆ ญี่ปุ่นกล้ายๆ ผักดังกล่าวไม่ต้องน้ำดယาจากแมลง เพราะแมลงผ่านกรีนเข้าส์ (เรือนไม้มีตาข่ายสีเขียวคลุม) เข้าไปไม่ได้ แมลงยังไม่ต้องรถน้ำในระยะที่ผักเจริญเติบโต พอดังก็โตเต็มที่น้ำและปุ๋ยในระบบก็จะถูกดูดซึมหมดพอตี การเก็บก็ง่ายดาย เพียงดึงต้นผักออกบัวอิมขึ้นจากโพเมเบาๆ ไม่ให้ผักข้าเท่านั้นก็นำไปปรุงเป็นอาหารได้โดยแทบจะไม่ต้องล้างอย่างผักหัวใบ

แต่น่าเสียดายว่าผักที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นผักพันธุ์จากต่างประเทศเท่านั้น เช่น นวลดัชนทร์ ตั้งโว อีญุ่น เอียวไช่ คาน้ำขาว คาน้ำดำ ผักไทยจะปลูกได้ต้องเลือกพันธุ์ดีๆ ดังนั้น ผักที่ปลูกจึงลงทุนสูง จึงต้องปลูกผักที่มีความต้องการสูงบริการลูกค้าที่มีกำลังซื้อสูง เช่น ชาวต่างประเทศ ตลาดอยู่ที่ชุมเปอร์มาร์เก็ตเท่านั้น

นับเป็นการท้าทายในวงการเกษตรสมัยใหม่ของบัณฑิตสาวมนุษย์ศาสตร์ผู้มีมือเรียนบางกับพลังสมองอันสร้างสรรค์ในตัวเอง ได้ร่วมกันคิดสร้างเทคโนโลยีทางเกษตรขึ้นสำคัญไว้ระดับ วงวิชาการเกษตรซึ่งเป็นผลงานที่ท้าทาย รอการพิสูจน์จากนักวิชาการเพื่อการขยายผลงานไปสู่ วงกว้างต่อไป

คุณธรรมกับอาชีพเกษตรกรรม

อาชีพเกษตรกรรมนั้นผู้ประกอบการมีความจำเป็นมากจะต้องมีคุณธรรมดังต่อไปนี้

1. มีความชยัน
  2. มีความอดทน
  3. มีความพากเพียร
  4. มีความซื่อสัตย์ต่ออาชีพ
  5. นึกถึงใจเรา
1. มีความชยัน

เป็นความสำคัญอย่างยิ่งที่เกษตรกรจะมีความชยัน เมื่อในหลักประโยชน์ปัจจุบันที่ เรายรู้กันดีว่า "หัวใจเศรษฐี" ก็เริ่มด้วย "อุภูมิคุณลักษณะ" คือถึงพร้อมด้วยความเป็นคนหมัน

ขยัน คนเราส่วนมากจะมีวัյวะครบทุกอาการสามสิบสองเท่า ๆ กัน แต่ที่ค้างกันคือ "ชัยน" หรือ "เกียจร้าน" จึงทำให้สมหวัง ผิดหวัง หรือ "สำเร็จ" "ล้มเหลว" ผิดกันอย่างเห็นได้ชัด

2. มีความอุดหนู

ความอุดหนูมีลักษณะ 3 ประการ คือ อุดกัลัน อุดหนู และ อุดออม

อุดกัลัน คือ อุดกัลันทุกข์เวนาที่เกิดขึ้น เช่น เจ็บไข้ไม่สบาย เพราะตากฝน ตากแดด หรือปะทะกับลมหนาว ต้องอุดหนูฯ มาก ๆ เข้าร่างกายเกิดภูมิต้านทาน กล้ายเป็น เรื่องธรรมชาติ ซึ่งเรื่องนี้จะเห็นได้ชัดเจน เกษตรกรในชนบทจะไม่ค่อยเจ็บป่วยง่าย ๆ เมื่อคนในเมืองพะรำคนในเมืองใจเสาะ เดயอยู่ในห้องเครื่อง เดயอยู่ในรถแอร์ เดயอยู่ในที่มีอุปกรณ์ การใช้สิ่งของสบายน ไม่เคยเดินด้วยเท้าใกล้ ๆ เป็นต้น

อุดหนู อุดหนูต้องงานในอาชีพ ซึ่งต้องค่อยเอาใจใส่ฝ่าดูดอนลงมือทำ ที่ทำลงไว้ แล้ว ค่อยฝ่าดูดผลผลิตเสีย ค่อยแก้ไขปรับปรุงเปลี่ยนวิธีการต่าง ๆ พืชผลไม่ทุกอย่างที่ทำลงไว้มันจะต้องเป็นไปตามกฎกาลจะใจร้อนก็ไม่ได้ ต้องอุดหนู เช่นผลไม้บางอย่างออกผลยังไม่แก่ ตี เช่นที่เป็นข่าวว่าเกษตรกรนำผลทุเรียน หรือมะม่วงที่อ่อนเอากับน้ำข่ายแทนที่จะได้ราคาดี กลับเป็นการทำลายลูกก้าของคนเสีย

อุดออม เกษตรกร ต้องรู้จักประหยัด เพราะการประหยัดนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิต การเกษตรแผนใหม่ทุกอย่างล้วนแล้วแต่มีการลงทุนสูง ได้ทุนคืนก็ต้องไม่แล้ว แต่สิ่งที่ได้นั้น คือประสบการณ์หรือบทเรียนจะก้าวไปสู่ความเป็นผู้ชำนาญ อันเป็นกำไรมนิหนึ่งเหมือนกัน นั้น คือกำไรชีวิต ดังที่หลวงวิจิตรวาทการท่านเตือนไว้

"ฉันรักงานรักจริงยิ่งชีวิต"

ถูกหรือผิดอย่างจะทำให้ถ้วนทัว

ถ้าผิดไปก็ เป็นครุอยู่กับตัว

คือหรือช้าขอแต่ให้ได้ทำงาน"

3. มีความพากเพียร

มีความอุดหนูอย่างเดียวยังไม่พอ เพราะความอุดหนูเป็นคุณธรรมค่านางร หรือ "แนวหน้า" เป็นฝ่ายบุกเมื่อหน้าเข้าสู่สมรภูมิ แต่ถ้าขาดกำลังใจจาก "แนวหลัง" หรือ "แนวหลัง" คือ sap แข่งอยู่ลึกก็มีแต่ปราชัยท่าเดียวเท่านั้น ฉันใด คุณธรรมคือความพากเพียรนี้ก็ฉันนั้น

คือเป็นเสมือนแนวหลัง ความไม่ทอคธุระ หรือไม่ทอคทิ้งงานเพี้ยรคือไปตอนเข้าไม่เสร็จ ตอนเย็นก็เสร็จ ตอนเย็นไม่เสร็จตอนเข้าวันรุ่งขึ้นก็เสร็จ มีความเพี้ยรเหมือนมหาชนกโพธิสัตว์ ขณะเรื่ออับปางกลางทะเล คนอื่นๆ จนน้ำตา痒ไปหมดเหลือแต่หานคนเดียวว่าอยู่น้ำทะเลไปเรื่อยๆ จนถึงฝั่งและหานได้กล่าวเป็นภาษิตไว้ว่า

“เป็นคนควรพากเพียรไปจนกว่าประโยชน์จะสำเร็จ”

4. มีความชื่อกลักษณ์ต่ออาชีพ

อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่เรียกว่าเป็นอาชีพอิสระถ้าเป็นสมบัติส่วนตัวและอาชีพเกษตรกรรมแผนใหม่สัมพันธ์กับอาชีพค้าขายด้วย บางประเภทต้องส่งที่เอเย่นต์ใหญ่ บางประเภทก็มีลูกค้าไปรับซื้อที่แหล่งผลิตก็มีมาก จึงควรจะคำนึงถึงความยุติธรรม พิจารณาด้านกำไรมาก่อน กว่า เหมือนนายแอมกับนายลักษณ์ในหนังสือจริยศึกษาของเด็ก ป.4 โดยนายแอมนั้นแกรมความชื่อสัคัญต่ออาชีพและลูกค้าคัดเลือกผลไม้ที่เสียหาย มากำไรแต่พ่อครัว ส่วนนายลักษณ์กับลูกค้าไม่ได้เสียหาย เน่า มาประปนผลไม้ตี้ ลูกค้าไม่มีสิทธิเลือกตัวเอง ตกลงนายลักษณ์เจ้ง เพราะไม่มีลูกค้ามาซื้อผลไม้ ส่วนลูกค้าของนายแอมกลับมีมากขึ้น นั่นก็คงเข้าในลักษณะสุภาษิตไทยที่ว่า “ชอกินไม่หมด คอกินไม่นาน” นั้นเอง

5. นึกถึงใจเชาใจเรา

ผู้ผลิตบางคนที่คำนึงแต่รายได้ที่มาในรูปของ “เงินตรา” มักไม่คำนึงถึงผู้บริโภค ว่าจะมีผลกระทบอย่างไร อาย่างที่เรียกว่า “คนทำไม่ได้กิน–คนกินไม่ได้ทำ”

ชาวบ้านหัวใจใบในปัจจุบันนี้รู้ตัวว่าอยู่ในภาวะ “ตายผ่อนส่ง” กับ “มัจจุราชที่เห็นตัว” กันซักๆ แต่ไม่รู้จะทำอย่างไร ทุกคนจึงงงให้กับตนเอง เพราะอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่เลวร้าย โดยที่มนุษย์เราได้ประโยชน์จากวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากมายก็ต้องเสียประโยชน์บ้าง

สารเคมีค่างๆ ที่มนุษย์คิดขึ้นมีดีมีตัวส่องแสงชนิด การใช้สารเหล่านี้ย่อมตกค้างในอากาศ ในน้ำ หรือในสิ่งแวดล้อม ทำให้คุณค่าทางอาหารของพืชและสัตว์เสื่อมลง ยิ่งกว่านั้นยาฆ่าแมลงหรือยาปรับเปลี่ยนพันธุ์พืชที่ตกค้างก็ทำให้การณ์รุคหนักลงไปอีกด้วยเป็นพิษต่อร่างกายไปเลย

คุณประยูร จารยวงศ์ ได้พูดไว้ในขบวนการแก้จน "ไทยรัฐวันที่ 6 กรกฎาคม 2532" ว่า "พุดกีพุดเดอหะ" ทุกวันนี้เรื่องที่แก่ง่ายเต็มไม่แก่ของทางราชการเราคือยาฆ่าแมลง 108 ชนิดที่เป็นอันตรายร้ายแรงมากกสิบกิร้อยยี่ห้อ ที่ทางการปล่อยให้พ่อค้านำเข้ามาขายให้แก่ชาวไร่ชาวสวน แล้วทางการก็หาทางป้องกันเอาที่ปลายเหตุ เช่นแนะนำให้ใช้น้ำส้มสายชู และโซดาไฟน้ำมายาลังผักเพื่อทดสารพิษ

พมอยากรู้ว่าร้านขายอาหารร้านไหนที่ล้างผักตามแบบที่ทางราชการแนะนำ ผักในร้านอาหารเขาไม่ล้างครับ เพราะถ้าล้างแล้วผักจะเน่าเร็ว พ่อค้าที่ปรุงอาหารเขารับผิดชอบเมื่อไร แม้แต่คนปลูกผักเขานอกพมว่าเขาไม่กินผักที่เขาปลูกหรือ เพราะเขาพ่นยาแรงๆ ไว้ขาดลิมผักเพื่อขายเท่านั้น"

รับราชการ

การรับราชการเป็นอาชีพหนึ่งของสังคมไทย และเป็นค่านิยมของคนในสังคมไทยมาข้านานจนมีการกล่าวถึงคนไทยว่า ถ้าไม่เป็นข้าราชการหรือเป็นบริษัท ส่วนค่านิยมที่เด่นชัดและยกย่องที่สุดคือการรับราชการ นับตั้งแต่รัชกาลที่ 5 ของกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นต้นมาคั่งมีคำพูดกันในสังคมในสมัยนั้นว่า

"เจ้าคนนายคน"

"สิบพ่อค้าไม่เท่าพญาเลี้ยง"

"เป็นข้อยกยา เป็นมหาวัด"

เจ้าคนนายคนคือใคร?

เจ้าคน-นายคน หมายถึงคนผู้รับราชการ และมีฐานะตำแหน่งเป็นหัวหน้าหรือผู้บังคับบัญชา เช่น ตำแหน่งข้าหลวง หรือนายอำเภอ เป็นต้น ที่ชาวบ้านเห็นออกพระราชการแต่ละครั้งมีผู้คนล้อมหน้าล้อมหลัง และเครื่องนับถืออันปั่งบอกว่าเป็นผู้มีอำนาจในการมีราชภูรีขึ้นชุมชนฯ

นอกจากข้าราชการฝ่ายพลเรือนแล้วก็ข้าราชการทหารตำแหน่งซึ่งแต่งเครื่องแบบที่ส่ง่างามพราวไปด้วยความน่าอันบ่งบอกถึงชั้นยศ ตำแหน่งก็ยังเป็นที่นิยมเลื่อมใสศรัทธาของคนในสังคม ดังนั้น พอมีเด็กที่เกิดใหม่พ่อแม่อุ้มไปกราบท่านผู้หลักผู้ใหญ่มักจะได้ยินคำวายชัยให้พรว่า

"ขอให้โภคภัยได้เป็นเจ้าคน-นายคน" ฝ่ายพ่อแม่ก็จะยิ้มรับและพูดว่า "ขอให้สมพรบากเดิม" อะไรเป็นสาเหตุให้เกิดค่านิยมเป็นเจ้านายคน?

จุดมุ่งหมายในการจะเป็นเจ้านายคนนั้นมาจากการหลักความเชื่อ 4 ประการ คือ

1. คนเราไม่พอใจในสถานะความเป็นอยู่ของคน มองเห็นผู้มีสถานะสูงกว่าเป็นผู้มีความสุขในทุกๆ ด้าน ถ้ากล่าวตามพุทธปรัชญา ก็คือมนุษย์เรามี "ภาวะแท้ทิพยา" คือความอยากรเป็นนั้นเป็นนี่ ในสิ่งที่คน普通นาแม่น้ำงครั้งจะรู้ตัวเองว่าไม่มีโอกาสจะเป็นได้ แต่ก็พยายามจะให้ลูกหลานของตนได้เป็นบ้าง

2. ความเป็น "เจ้านายคน" เป็นฐานไปสู่ความร่ำรวย และมีอำนาจเป็นที่ฟังของญาติน้องและลูกหลานได้ เพราะคนไทยชอบฟัง Narin ของญาติผู้เป็นเจ้านาย และถือว่าเป็นเกียรติแก่วงศ์สกุล

3. สังคมไทยยอมรับความเปลี่ยนแปลงชนชั้นทางสังคม กล่าวคือ คนชั้นต่ำกล้ายเป็นชนชั้นสูง และชนชั้นสูงอาจกล้ายเป็นชนชั้นต่ำได้ด้วยการกระทำ (กรรม) ของคนเอง ไม่ใช่คงอยู่ในชนชั้นเดิมตลอดไป

4. คนไทยมีความเชื่อทางจิตนิยม จึงต้องการปั้นให้ลูกหลานให้เป็นบุคคลในอุดมคติ หรือหัวหน้าเผ่าผู้เดียว

สิบพ่อค้าไม่เท่าพญาเลี้ยง

สังคมไทยไม่มีค่านิยมในการเป็นพ่อค้า หรือมีหัวใน การค้าขาย นานัปการ โดยที่การค้าขายนั้นเป็นอาชีพที่คนไทยสมัยก่อนไม่สนใจ อย่างไรก็ันอยู่แล้วคนไทยถ้าไม่เป็นชาวนา ก็เป็นข้าราชการ หรือวุชเป็นบรรพชิต ดังนั้น จึงเกิดค่านิยมที่ว่า "สิบพ่อค้าไม่เท่าพญาเลี้ยง"

ดังนั้น การค้าจึงอยู่ในมือของคนเจ้าที่มาตั้งกรากอยู่เมืองไทยเรื่อยมา ส่วนคนไทยนิยมกับการเป็นข้าราชการ เป็นผู้ที่พญาเลี้ยง (คำว่าพญาตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง "เจ้าแผ่นดิน" "ผู้เป็นใหญ่" "ผู้เป็นหัวหน้า")

¹ ปรัชญาไทย, สนธิบางยืน, วิธาน สุชีวะบุตร, รพ.คุณินอักษรกิจ 2525

โดยที่ "งานราชการ" นั้นก็คือ งานของพระเจ้าแผ่นดินนั้นเองยังในสมัยสมบูรณ์มาญา สิทธิราชยกถือว่าผู้ทำงานราชการเป็นผู้ทำงานต่างพระเนตรพระกรรณของในหลวง รับเงินเดือน ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินประทานก็เท่ากับว่า "เป็นผู้ที่พญาทรงเลี้ยงไว้ใช้ทำงาน" ดังกล่าว

ดังนั้น ค่านิยมของคนไทยในเรื่องนี้จึงมองจะเป็นค่านิยมที่ชอบโกหกขوبแต่งตัว ทำงานอยู่ในรั้วในวังรับใช้ใกล้ชิดเบื้องพระบรมราชูปถัมภ์ของในหลวง หรือทำงานราชการในสถานที่ราชการต่างๆ เช่น ศากกาลาง และที่ว่าการอำเภอ เป็นต้น แม้รายได้จะน้อยแต่ก็อ้วกว่าเป็นงานสบายทำงานขีดๆ เขียนๆ ในร่มได้มีวันหยุดมีเงินเก็บกิน รวมทั้งมีสวัสดิการต่างๆ เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าเล่าเรียนบุตร ยังคลุมไปถึงบิความารดา บุตร ภริยา แม้เงินเดือนอยู่ราชการไปแล้ว ยังได้มีเงินบำนาญอีกด้วย ฯลฯ

ดังนั้น จึงเห็นว่าแม้จะเป็นพ่อค้าสิบคนจะค้าขายร่ำรวยขนาดไหนก็ตามก็ยังเป็นพ่อค้าที่ทำมาค้าขายหน้าดำคราเครียดทำงานอาบเท้อต่างน้ำแต่งกายนومแมม ทำงานไม่มีวันหยุดไม่ได้มีเกียรติมีมายศที่ไหนเลย ไหนเลยจะสู้กับอาชีพรับราชการได้

เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2525 รายการ "หมุนตามวัน" บรรยายทางสถานีวิทยุกระจายเสียงประเทศไทย โดยศาสตราจารย์คุณหญิงเต็มสิริ บุญสิงห์ ว่า "เศรษฐีส่วนสัมควรภูมิ หนึ่งมีอาชีพทำสวนสัมชายสัมมาจนมีฐานะร่ำรวย สามารถส่งเสียลูกๆ ทั้ง 6 คนเรียนจบการศึกษาไปทุกคน ที่เศรษฐีท่านส่งเสียลูกเขยนั้น เพราะว่าท่านมีโลกทัศน์ว่า อาชีพที่ท่านทำมาตั้งแต่ปัจจุบันนี้ช่างแสนลำบากหลังสูญพ้าหน้าสูดีน เหงื่อไหล Kyle อายุตากแผลกร้ำฟัน อย่าเลยลูกๆ ขอให้เข้าสบายนี้ได้เป็นเจ้าคนนายคนเถอะ ดังนั้น ปรากฏว่าลูกทั้งหกสอนบรรจุได้ทำงานราชการสมใจนึกจริงๆ"

ท่ามกลางความภูมิใจของพ่อแม่ประกอบว่า เมื่อสิ้นเดือนแต่ละเดือนลูกๆ ทั้ง 6 คน ต่างมาเล่าความทุกข์ยากให้พ่อแม่ฟังถึงเรื่องเงินเดือนไม่พอใช้จ่าย ดังนั้น พ่อเมืองต้องจ่ายให้ลูกๆ คนละหลายพันต่อเดือนเป็นประจำ"

เห็นว่าอยู่ในเนื้อหาของเรื่องนี้คงความคิดของคุณหญิงฯ มาสนับสนุนค่านิยมของคนในสังคมไทยในสมัยนั้น

คุณประยูร จารยาราวงศ์ นักเขียนการ์ตูนชื่อดังได้แสดงทัศนะไว้ใน "ข่าวการแก้จน"
ไทยรัฐฉบับวันที่ 15 กรกฎาคม 2530 ว่า

"คนไทยเรา尼มทำราชการชอบงานกินเงินเดือนจนเกิดความเดยชิน มาข้าวลูกช้า
หลานว่ากันว่าการกินเงินเดือนเหมือนน้ำซึมบ่หาย ตักดูงเจาได้มีรู้จักหมด แก่ตัวยังมีสำนัญ
กินไม่ต้องกลัวอุดปัญหาจึงเกิดขึ้นเมื่อระบบราชการอิ่มตัวและเกิดบัตริตะเเทงผุ่มมากมาย ที่พมหิบ
ยกเจาเรื่องนี้มาคุยกับคุณฯ ก็เพราถึงเวลาแล้วที่คนที่มุ่งมั่นอยากจะรับราชการน่าจะหักเหเบน
ชีวิตคุณให้หันมาสู่การประกอบอาชีพอิสระ"

จริงอยู่ อาชีพอิสระไม่คุ้นกับคนไทยแต่เดิมมา เอกภ่องเมื่อคำแห่งราชการคล่อง
ไปก็อาจเป็นการผลักดันให้คนไทยรู้จักระกอบการค้า การค้าเป็นอาชีพที่หนุ่มสาวไทยควรหัน
เข้าหาอย่างยิ่ง เพราะประโยชน์จากการค้ามีเสื้อผ้าและอาหาร เช่นเดียวกับอาชีพอิสระที่คนไทยรุ่น
เก่ามองข้ามไปเสียอย่างน่าเสียดายอาชีพอิสระไม่ต้องห่วงว่าเจ้านายจะเขม่นไม่ต้องประจบเจ้า
นายเหมือนระบบราชการ ทั้งไม่มีวันปลดเกี้ยบอย่าง ทำน้อยได้น้อย ทำมากได้มาก ถ้าคุณหันไป
มองสังคมคนค้าขายให้ชัดจะเห็นว่า คนทำมาค้าขายนั้นเขามีชีวิตมั่นคงเป็นปึกแผ่นกว่าข้าราชการ
เขากินดีอยู่ดีกว่าข้าราชการซึ่งต้องนั่งรอให้คนเขามาเชิญไปเลี้ยงดูเสือ"

คนที่ประกอบอาชีพอิสระ เขารู้จักมากกว่าข้าราชการและข้าราชการที่ขึ้นสัตย์สุจริต
จริงๆ นั้นยากจนแค่ไหนคุณฯ ก็รู้จากข้าราชการที่มีช่องทางเงินไหลเข้าทางใต้โต๊ะเท่านั้น
อาชีพอิสระยังมีอีกมากมายอย่ามัวถือปริญญาบัตร เอาหน้าลูบห้องรอคำแห่งราชการอยู่เลย"

"เป็นข้อพญา เป็นหมวด"

คตินี้ เป็นส่วนวอสาน ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับ "สิบพ่อค้าไม่เท่าพญาเลี้ยง" ความหมาย
ของคตินี้คือ "เป็นข้อย" คือเป็นคนรับใช้ รับใช้พญา ซึ่งก็คือในหลวงดังที่กล่าวแล้วข้างต้น
"เป็นข้อยพญา" ก็คือ รับราชการ

ข้อความต่อมา "เป็นหมวด" คือคนแต่ก่อนเข้าสอนลูกตามค่านิยมสมัยนั้นว่า "ถ้าจะ
เป็นข้อย (ทาสรับใช้) ก็ให้เป็นข้อยพญา ถ้าจะเป็นหมวดก็ให้เป็นหมวด" เพราะหมวดจะมี
ลักษณะอ้วนหัวสมมูรรณ์ ทางก ทางิกาไปท่านุญในสมัยก่อนคนเน่นวัดมหาที่พลัดหลวงเข้าไปในวัดกี
อิมไนยองหนี เพราะพระท่านเมตตาให้อาหารกินอย่างอุดมสมบูรณ์

คติดังกล่าวเป็นค่านิยมที่สร้างมาเลื่อมใสในอาชีพรัฐการนั้นเอง
พลตรี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ท่านได้กล่าวถึงเรื่องค่านิยมของคนไทยในการนิยม
รับราชการไว้ในหนังสือ "ฉากญี่ปุ่น" ดังนี้

"คนไทยโบราณเห็นว่าอาชีพค้าขายเป็นอาชีพต่ำต้อย ถ้าไม่ทำนา ก็봐ชหรือรับราชการ
ทำเนียบศักดินาของคนไทยซึ่งกำหนดศักดิ์ของคนทั้งประเทศไว้โดยจัดเหมือนกับนาออกเป็นไร่ ๆ นั้น
ไม่มีพ่อค้า (เพราะภูมิหลังของสังคมไทยเป็นชาวนา) และศักดินากำหนดปัจจึงขอทาน คนยาก
จนก็ให้มีศักดินาไว้คนละ 5 ไร่ แค่พ่อค้ามีได้กล่าวถึงเลย ห้างฯ ที่กำหนดจะเอื้อคลังไปถึงอาชีพ
นายprocurement ตัวยืนเครื่อง และตัวกล่าวว่ามีศักดินาคนละเท่าไร"

ทางฝ่ายเมืองเราเมื่อถือว่าการค้าขายเป็นอาชีพต่ำต้อยในสังคม คนไทยก็ไม่ประณญา
จะยึดการค้าเป็นอาชีพหักคนไทยได้ปล่อยให้คนต่างด้าวเข้ามาอาศัยมาก คนต่างด้าวโดยเฉพาะ
คนจีนเข้ายึดอาชีพนั้นแทนคนไทย และยอมตัวพินอปปิเทาต่อขุนนางไทย ตลอดจนยอมให้คนไทย
หัวไบขึ้นญี่ปุ่นได้ตามใจ จนความรู้ความชำนาญตลอดจนอำนวยทางการค้าต่าง ๆ ตกอยู่ในมือของคน
จีนเสียสิ้น"

"โบราณญี่ปุ่นมีลักษณะเหมือนกับโบราณไทย คือเห็นว่าการค้าเป็นอาชีพต่ำต้อย คน
ญี่ปุ่นโบราณนั้น ถ้าไม่ทำนา ก็เป็นชานมิร ส่วนที่เราเห็นว่าการค้าขายญี่ปุ่นที่ได้พัฒนามานั้นก็
 เพราะคนญี่ปุ่นไม่ปล่อยให้คนต่างชาติ โดยเฉพาะจีนเข้าไปตั้งรกรากค้าขาย ความจริงนั้นการค้า
 ขายจะถือว่าค้าต่อยอย่างไรก็เป็นของจำเป็น และจะต้องมีคนเข้าไปจับทำเป็นอาชีพจนได้
 เมื่อญี่ปุ่นไม่มีคนต่างชาติเข้าไปรับภาระทางการค้า ญี่ปุ่นเข้าก็ทำกันเองและเมื่อทำ
 แล้วก็ต้องพยายามต่อสู้กับการที่คนอื่นคุกคาม เหยียบย่ำ ต้องกระทำการทุกอย่างที่จะขยายฐานะของ
 คนในสังคมให้สูงขึ้น ดังนั้น การค้าของญี่ปุ่นโดยคนญี่ปุ่นเองได้พัฒนามาสู่ความเติบใหญ่และสำคัญ"

นโยบายหน่วยบุคคลเข้าสู่ระบบราชการ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้
 สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาชริณญาณวโรรส ทรงปรับปรุงการศึกษาของชาติ ดังที่สมเด็จฯ

ทรงมีถ้อยพระหัตถ์ถวายพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในปี พ.ศ. 2448 ความตอนหนึ่งว่า

“ในขั้นต้น ได้จับบำรุงวิชาหนังสือขึ้นก่อน ทั้งในราชการก็ยังต้องการคนรู้แต่เพียง วิชาหนังสือเท่านั้น คนผู้สอบใบได้ในขั้นนักได้เข้ารับราชการ ได้ประโยชน์แก่แผ่นดินสมหมาย ทั้งเป็นโอกาสตั้งตนขึ้นได้ด้วยข้อนี้เป็นเหตุให้คนหังหลวงนิยมในการเรียนหนังสือมากขึ้น และ ตั้งใจจะเอาความรู้หนังสือเป็นภารกิจ เมื่อการล่วงไป....”

เมื่อคนรู้หนังสือมีความคื้น โอกาสที่จะขึ้นในราชการก็แคบเข้าหากว่า เมื่อเป็นเช่นนี้ คน ผู้ไม่ได้ช่องน่าจะต้องหันไปทำการงานเดิมของคระภูล แต่หากเป็นเช่นนี้ไม่ เพราะเหตุว่า หาก หน้ามาทางหนังสือแล้วก็หาได้สนใจในการงาน (เดิม) นั้นไม่ จึงพากันแลเห็นสัมฤทธิ์ในการ ที่คนนัดจึงนากบันในทางหนังสือนั้นเอง ที่สุดเป็นแต่เพียงสมัยนักลอกไก่ผลน้อย ๆ พอกันเครื่อง เยียวยาชีวิตให้เป็นไปได้ก็มีโดยมาก

เหตุดังนั้น การศึกษาวิชาหนังสือในขั้นนี้ของพวกรุ่นราษฎร์ไม่เป็นอันโยงกับการศึกษา พิเศษ สำหรับการงานเดิมของคระภูลกลับเป็นเครื่องเปลี่ยนผันเพื่อของคนไปในทางใหม่ โรงเรียน ตั้งออกไปถึงไหนความเปลี่ยนผันเพื่อของคนก็มีไปถึงนั้น ในเมืองไกลค่ายบุตรชานาเรียนหนังสือ ทำการสมัยนักวี และเห็นชัดว่า เมื่อล่วงมาการคาดคะเนแล้วคนนั้นคงไม่ทำนาต่อไป ด้านาเป็นของ คระภูลเองกันน่าจะขยายเสีย ในไม้ซ้าคระภูลผู้เป็นเจ้าของที่ดิน เช่นนั้น ก็จะไม่มีอะไรเป็นหลัก ทรัพย์ กลับจะต้องหาเลี้ยงชีพด้วยกำลังแรง....”

ต่อมาทางด้านสมเด็จ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้มีรับสั่งขึ้นแจ้งในที่ประชุมเทศบาล ฝ่ายราชการในหน้าที่กระทรวงธรรมการ เมื่อ พ.ศ. 2449 มีความตอนหนึ่งว่า

“การศึกษาซึ่งได้เริ่มจัดตลอดมาแล้วนี้ ก็เพื่อฝึกหัดคนเข้ารับราชการตามความประ-
สังค์ของบ้านเมืองซึ่งกำลังขยายการงานออกทุกทางเห็นได้โดยที่เปิดโรงเรียนขึ้นที่ไหน ก็มีนักเรียนเข้าเต็มที่นั้น หน้าที่ราชการจะหมายพอกับผู้ที่ประสงค์จะเข้ารับราชการไม่ เมื่อเป็น เช่นนี้ผลซึ่งจะปรากฏในภายหลังนักศึกษาเรียนไม่สมหวัง ความประทัยอย่างมากเข้าทำงานตาม วิชาที่เรียนมากันมีตัวอย่างคือ ผู้ที่บิดามารดาเคยหาเลี้ยงชีพทางทำสวน บุตรที่ได้เข้าโรง-
เรียนแล้วเมื่อออกทำการกลับสู่สวนเช้ารับจ้างเป็นสมัยน รับเงินเดือนแม้แต่เพียงเดือนละ 20 บาท ด้วยวิธีบิดามารดาทำไม่บางที่จะเลี้ยงรายเรือกสวนไว้ร่ำลาและทั้งถิ่นฐานเดิมของตัวเสียที่เดียว

ก็เป็นได้ เช่นนี้บ่าวการศึกษาให้ไทย"

แต่ถ้า 7 ปีต่อมา บัญชาภัยังคงปรากฏตั้งข้อความในประกาศเชี়้ลง เรื่องรูปแบบโครง
การการศึกษา พ.ศ.2456 ของเสนาบดีกระทรวงธรรมการ (เจ้าพระยาพระศรีจักรสุเรนทร์อธิบดี)
ตอนหนึ่งว่า

"ปราภ្យានักเรียนผู้ชายที่ได้เข้าเรียนวิชาพอถึงขั้นมืออยู่ได้ครึ่ง ๆ กลาง ๆ ยังมีทัน
จะจบก็พากันออกหากการทำทางเสเมียนเสียนมาก ความนิยมอันทุ่มเทไปทางเดียวเช่นนี้ เป็น
ความเข้าใจผิดของประชาชัąน จนผู้คนไปลืมเหลืออยู่ในหน้าที่เสเมียน ผู้ที่ไม่มีความสามารถพอที่
ไม่ได้ครับไว้ใช้ คนเหล่านี้ก็ยอมขาดประโภชน์โดยหาที่ทำการไม่ได้ ทั้งการหาเลี้ยงซึพที่เหล่า
พระภูลิของตนเคยทำมาแต่ก่อน ก็ลังทิ้งเสียจะกลับไปทำก่อไม่ติด จึงเกิดความลำบากชื়"

เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ได้มีปฏิบัติการในการศึกษาที่สำคัญสองประการคือ

ประการที่หนึ่ง คือ ดำเนินการศึกษาระดับพื้นฐานทั่วประเทศออกไปจากส่วนกลาง
ประการที่สอง คือ จัดการศึกษาระดับสูงในส่วนกลาง ดังจะเห็นได้ว่ามีการตั้งโรง-
เรียน "มหาดเล็ก" หรือโรงเรียนมหาดเล็กหลวง ซึ่งต่อมาพัฒนามาเป็นโรงเรียนชั้นราชการพล-
เรือน และพัฒนาต่อมาอีกจนกระทั่งเป็นมหาวิทยาลัยคือ "จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" ในที่สุด
มหาวิทยาลัยแห่งแรกในปัจจุบันก็พัฒนามาจากการศึกษาแบบนี้

แม้การศึกษาจะพัฒนาคนจนจบด้วยศึกษา ระบบงานก็หายากยิ่งทั้งของรัฐและเอกชน
คอลัมน์ "มังกรห้าเล็บ" ในไทยรัฐ เสนอไว้วัดนี้ "อัตติคหรุ่งเรืองของราชอาณาจักรไทย
อยู่ในสมัย ๓๐ ปีที่แล้ว คนที่มีการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย เมื่อจบออกเป็นงานราชการให้เลือกอยู่
มากน้อย

คนที่จบรัฐศาสตร์อาจจะถอนหายใจยาว ทำท่าปลง ๆ และบอกว่าจะต้องไปเป็นปลัด
ແควบ้านนอก เช้าไปจริง ๆ ครับ และปลัดอีกหลายที่ออกไปเมื่อ ๓๐ ปีที่แล้วนั้นท่านกำลังเป็นผู้ว่า
ราชการจังหวัดอยู่ในปัจจุบันนี้

คนที่จบแพทย์แล้วไม่ได้ฝึกวิชาทหาร จะถูกจับเข้าไปติดคุกหมายรื้อโดยทันที มีเงินเดือน
1,200 บาท เมื่อปลดเป็นทหารออกหనุน เช้ายังจะมี "เบี้ยหวัด" ตามจ่ายมาจนถึงทุกวันนี้อีก
เดือนละประมาณ 400 บาท

คนจนวิศวะ จบบัญชี จบสถาปัตย์ฯลฯ ยังนั่งเลือกงานสบายๆ ไม่ต้องรีบวัน อย่างได้เงินเดือนมาก ก็ทำงานเอกสารไป พ่อได้เงินใช้แล้วกีสอบซึ่งทุนไปนอก ทุนก็มีลัมลา牟อยากไปเมื่อไรก็ไปพอกอาจารย์ที่คณบระเดียวอาจารย์ก็ช่วยหาทุนให้จนได้

เนื่องความเปลี่ยนแปลงเท่านั้นที่รับคร ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ย่อมเปลี่ยนแปลงไป คนที่จบมหาวิทยาลัยทุกวันนี้ ว้าเหว่ และกับจนหนทางไปหมด เพราะตัวเองอยู่ในสภาพที่เคยถูกเลี้ยงไว้ในกรงอ่อนโอ่า บัดนี้จะต้องออกไปเป็นหลงปลาลัง

บุคคลของประเทศไทย ผู้คนพ้นไปแล้วตั้งแต่เมื่อ 30 ปีก่อน บุคคลของบัณฑิตที่จบ ออกมาจากงานทำทันทีภายในเป็นเรื่องเหลือเชื่อ ภายในเป็นเรื่องที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ สำหรับความรู้สึกในหัวอกบัณฑิตทุกวันนี้"

คุณธรรมสำหรับข้าราชการ

คุณธรรมสำหรับข้าราชการนี้เป็นพื้นฐานคุณธรรมที่ต้องรักษาไว้ในธรรมบทุกคนนิยามว่า

อุปถัมภ์ ศรีมติ

สุจิigmมสุส นิสมมการโน

สุญคสุส จ อุมมีวโน

อปุ่มคุสุส บโสภวอุษดิ

ข้าราชการนั้นเป็นผู้มีศรัทธา มีความแน่น มีระดับ ตามประเภทของข้าราชการไม่ว่าจะเป็นพลเรือน ทหาร ตำรวจ ดังนั้น ตามพื้นฐานคุณธรรมที่ต้องรักษาไว้ในธรรมบทุกคนนิยามว่า การงานได้ก็ต้องมีคุณสมบัติ 7 ประการ คือ

1. ขยันหมั่นเพียร

2. มีสติ (จิตสงบ)

3. การงานสะอาด

4. ใจรักความ公正 จริงใจ

5. ระมัดระวัง

๖. ยึดความถูกต้องเป็นหลัก ตามที่ได้ระบุไว้ในกฎหมายและระเบียบ ไม่ประมาท

7. ไม่ประมาท

หมายความ

1. ขยันหมั่นเพียร (อุภูฐานะ)

ข้าราชการต้องเป็นคนขยันหมั่นเพียรในหน้าที่การงานสมกับที่เข้าไปรับใช้ชาติบ้านเมืองตามสังกัด ซึ่งรัฐได้เลี้ยงดูให้ตามสมควรแก่อัคคภาพ มุ่งความเจริญก้าวหน้าของงานที่ตนรับผิดชอบ ไปทำงานตามเวลา เลิกตามเวลา ถือว่าการทำงานในหน้าที่ให้ดีนอกจากจะเป็นความดีของราชการแล้วยังกลับมาสนใจตัวของข้าราชการคนนั้นด้วย เพราะเป็นคนทำหน้าที่ไม่เก่งพร่อง

2. มีสติ (จิตสำนึก)

มีความสำนึกร่วมกับความเป็นข้าราชการ จะต้องทำตัวให้มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี แต่ไม่ได้หมายความว่าตัวเป็นเจ้าขุนมูลนาย แบ่งยศเป็นชั้น รายฐานเข้าหน้าไม่ติด ทำให้เกิดช่องว่างขึ้นเป็นต้น ทำตนเป็นข้าราชการสมัยใหม่ที่อุดช่องว่างระหว่างคนในสังคม โดยถือว่าตัวเองเป็นฝ่ายรับใช้ประชาชนหรือให้บริการ หรืออยู่ในฝ่ายบังคับบุญช์ บำรุงสุขของชุมชน "ไม่ใช่ "เจ้าคนนายคน" ดังคำนิยมสมัยก่อน

3. การงานสะอาด (สุจิกรรม)

งานสะอาดนั้นมองได้หลายลักษณะคือ งานที่ทำในแต่ละวันนั้นให้เสร็จภายในวันนั้น ไม่ค้างค้างหมักหมมอย่างที่เรียกว่างาน "อาภูมิ" คือ สูญฯ ไว้แบบคืนพอกทางหมูซึ่งไม่เป็นมงคลแก่ราชการ และตัวของข้าราชการผู้นั้น

อีกประการหนึ่ง งานของเขาก็จะต้องเป็นงานที่สุจริตไม่มีเบ็ดเปื้อนด้วยมลทินคือ ทุจริต เช่น เอาอาชีพราชการบังหน้าแล้วทำทุจริตต่างๆนานา เช่นอย่างที่เป็นข่าว "ไทยรัฐ" 4 กรกฎาคม 2530 นั้น "ร.ต.อ. ปลันธ 10 ล้อ" หรือจับ ร.ต.ท. 2 นาย คดีค้ายาเสพติด" (ข่าวที่วิเคราะห์ 7 วันที่ 3 สิงหาคม 2532)

4. ใจร่วมแล้วจึงทำ (นิสัมการี)

ในการปฏิบัติหน้าที่นั้นข้าราชการผู้รักในความถูกต้องจึงจำเป็นต้องพิจารณาให้รอบ

คอมมิชชาราชการจำนวนมากที่ขาดคุณธรรมข้อนี้ทำให้มัวมองในหน้าที่ เช่นในกรณีข้าราชการในหน้าที่ก่อประมาศิตที่ต้องฆ่าตัวเองตายกรณีเครื่องราชฯ เพราะไม่ไคร่ครวญให้ดีในกรณีที่มีคนเสนอให้สิบบนหรือยกยนต์ ตลอดจนเงินทองก้อนมหึมา เมื่อรับสิ่งเหล่านั้นมาแล้ว เรื่องเกิดขึ้นไม่มีทางออกดังนั้นจึงตัดสินใจทำอัคตินิบทกรรม พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า "แม้คนผู้ทำชั่วย่อมเห็นความชั่วว่าเป็นความดีตลอดกาลความชั่วยังไม่ให้ผล แต่เมื่อใดความชั่วให้ผลเมื่อนั้นเขาจึงเห็นว่า ความชั่วเป็นความชั่วนะนั้น"

5. ระมัดระวัง (สัญญาณ)

ข้าราชการต้องเป็นผู้ระมัดระวังตัวอยู่เสมอ ดังที่บุคคลบางคนเปรียบข้าราชการว่า คนข้ออยู่บนหลังเสือ จึงต้องอยู่ระมัดระวังตัวอยู่ทุกวันที่ ขึ้นกอดคอเสือไม่ແມ່ນນឹងหัวพลัดตกลงมาให้เสือกิน และแม้จะอยู่บนหลังเสือก็หาความสุขมิได้ต้องมีอาการร้อนๆ หนาวๆ อยู่ตลอดเวลา

ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่าข้าราชการเป็นผู้ที่เป็นอยู่ได้ เพราะเงินภาษีของประชาชนต้องทำงานให้เป็นผู้บริการ (รับใช้) ที่คือ เป็นที่เพ่งเลึงของประชาชนทั่วไป ถ้ามีฐานะร่ำรวยขึ้นจะเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ ถ้ายากจนมากก็จะเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์เช่นเดียวกันทำไรไม่ถึงร่ำรวย? ทำไมถึงยากจน? ชาวบ้านอาจมองว่า ร่ำรวยมากอย่างนั้นอาจจะมีครอบครัว ยากจนมากอย่างนั้นอาจจะศึกษาเสพศิค หรือมีอะไรที่ไม่ชอบมาหากล แต่ส่วนมากแล้วข้าราชการยากจนไม่ค่อยมีภูมิแพะเข้ากับอุดมการณ์ของงานราชการอยู่แล้ว คือ "ข้าราชการต้องยากจน"

6. ยึดความถูกต้องเป็นหลัก (อัมมี่วี)

ข้าราชการที่ต้องเคารพในหลักการ เคารพในกฎเกณฑ์ที่ถูกต้อง สิ่งใดที่ผิดกฎหมายจะเป็นแบบของข้าราชการก็ไม่ปฏิบัติ แม้ในกรณีจะเสนอเงินก้อนโตก็เพื่อให้ทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งลงในก็ไม่เอามาใส่ใจ เป็นผู้ยึดมั่นในหลักการ ดังพันธายนรสิงห์ผู้ยึดมั่นในกฎหมายเทียรบาล เมื่อเห็นว่า เรื่อพระที่นั่งที่ตนรับผิดชอบอยู่ไปชนก็ไม่ใหญ่จนหัวเรือพระที่นั่งหักอกลงไปในน้ำก็ทราบทูลขอรับผิดถึงพระหารชีวิตอย่างกล้าหาญเด็ดเดี่ยว เพราะถือว่าผิดหลักหรือกฎหมายอัยการอันสำคัญเห็นอีกชีวิตของข้าหลวงของธุลีพระบาท

7. ไม่ประมาท (อัปบัมม็ตตคະ)

คำว่าไม่ประมาทคือไม่หลงลืมภาระของคัวเงยซึ่งแบ่งแล่ช้าราชการนั้นมาจากการธรรมดายที่ได้รับการศึกษาแล้วจะทำการศึกษาสอบบรรจุได้ในสายงานของพลเรือน ทหาร ตำรวจ ฯลฯ นั้นก็เพียงแต่ได้รับการสามิสิ่รูปแบบหรือหัวโขนเข้าไปเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการซึ่งต่ำ-ชีสูง หรือทหารตำรวจนายศต่ำ-ยศสูง ก็คือคนเหมือนคนทั่วๆไป แต่ที่แปลกดีก็คือได้ทำงานราชการมีเงินเดือน มีวันหยุด มีเงินค่าล่วงเวลา (Overtime) มีค่าสวัสดิการ มีบำเหน็จบำนาญ (เมื่อเกณฑ์หมายราชการ)

แต่ความเป็นคนนั้นยังมีประกอบด้วยมาตรฐาน 4 ขั้นธ์ 5 เหมือนมนุษย์ทั่วไป มีการรู้สึกเจ็บปวดเมื่อหามาทิ่มตาม มีปอดพันเป็นไข้ และตายได้เหมือนคนทั่วไป

ดังนั้น ข้าราชการไม่ว่าจะเป็นฝ่ายไหนก็ต้องมีคุณสมบัติคือไม่ประมาท ไม่เหลือสติว่าตัวไม่ใช่คนเหมือนคนทั่วไป ตนมือกิลิทธิ์ไปเสียทุกอย่าง (เท่าที่มีสิทธิ์ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน ก็เป็นการมีช่องว่างอยู่แล้ว) ดังนั้น จึงควรที่จะทำหน้าที่ฝ่ายบริการประชาชนให้สมกับเป็นผู้ที่ประชาชนอุทิศเงินภาษีให้ด้วยความตั้งใจจริงและซื่อสัตย์ ไม่ใช่เป็นนายใหญ่ และข้าหาสของใคร หากแต่เป็นผู้ประพฤติธรรมมีให้กพร่อง คำว่า ประพฤติธรรม คือการทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ เมื่อทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ได้ข้อว่าเป็นผู้ไม่ประมาทนั่นเอง

เมื่อข้าราชการบรรกอบด้วยคุณธรรม 7 ประการ คือ ขยายมั่นเพี่ยร, มีสติ (จิตสำนึก), มีการงานสะอาด, ใจคร่าวๆหรือไตร่ตรองดีแล้วจึงลงมือทำ, ระมัดระวัง, ยึดความถูกต้องเป็นหลักและไม่ประมาทแล้วเชื่อว่าจะเจริญไปด้วย ลาภ, ยศ, สรรเสริญ, สุขเบ็นแน่นอน"

รับจ้าง

การรับจ้าง เป็นอาชีพที่เพร่หลามากันตั้งแต่สังคมไทยให้ขยายอาชีพมากจากอาชีพที่ทำมา เพราะผลกระทบจากรอบอุตสาหกรรมต่างๆ ตลอดจนระบบการศึกษาแผนใหม่ที่คนไทยมุ่งสู่ระบบราชการดังกล่าวแล้วข้างต้น เมื่อรัฐบาลไม่สามารถรับได้หมดที่ต้องไปสู่ระบบอื่น คืออาชีพรับจ้าง

ในปัจจุบัน จะเห็นว่า อายีพรับจ้างของคนในสังคมไทยมีมากกว่าอาชีพใดๆ เด็กหนุ่มสาวปัจจุบันปศุบุตร ป.4 หรือ ป.6 ก็ทิ้งท้ออหิงหุ่งอันแห้งแล้งเข้าสู่กรุงเทพฯ หรือนครใหญ่ๆ เพื่อขายแรงงานตามร้านอาหาร หรือร้านค้าต่างๆ ที่มีผู้จ้าง แล้วเต้นماหยาจ้างจะให้ฟอกอดตาย ถ้ามีความรู้ดีหน่อยเข่น จบ มศ.3 หรือ ป.ก.ศ. เป็นต้น ก็อาจจะได้งานดีหน่อยเข่น งานเป็นคนเลี้ยงเด็ก โดยนายจ้างหวังจะให้เป็นครูสอนลูกเขาไปด้วย เงินเดือนแล้วแต่จะมากลงกัน โดยมีคนพยายามของกรมแรงงานเป็นหลัก

ในระหว่างที่สังคมไทยเวียดนาม อเมริกันมาตั้งฐานที่อยู่ที่อุตราน้ำพอง ภาคใต้ และอุตสาหกรรม อาชีพรับจ้างของคนไทยสูงสุดเป็นลำดับหนึ่ง กว่าบุคคล คนไทยต่างด้าวเรียนภาษาอังกฤษเพื่อความหมายกันทหารอเมริกันได้เป็นอย่างดีที่ทำงานมีเงินเดือนเป็นคอลลาร์ใช้ยิ่งคนที่พื้นฐานทางช่างกลหรือวิศวะและภาษาต่างประเทศคือสิ่งที่เป็นโอกาสหัก扣วงเงินคอลลาร์ได้มากจนตั้งตัวได้เป็นจำนวนมาก

ต่อมาเมื่อօเมริกันแพ้สังคมเวียดนาม คนไทยก็ยังไม่หมดโอกาสที่เดียว เพราะยังมีประเทศไทยต้องการแรงงานไทยอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศชาติอิหร่านเปลี่ยนชื่อเป็นไทยไปข่ายแรงงานมาก เป็นประวัติการณ์ นางคนก็โผล่มาได้้งานทำดี นายจ้างเอื้อเพื่อให้เงินสั่งให้ลูกเมียทางบ้านเดือนละหมื่นสองหมื่นบาท

บางรายโขครัววิ่งเต้นหาภรรยาเงินจนบางคนต้องนำนาไปจำนองนายทุนไว้ ได้ออกเดินทางไปแต่ปรากฏว่าไม่มีบริษัทตั้งกล่าวเสียแล้ว ต้องร้อนกึ่งสถานทูตไทยจัดการส่งกลับไปไทยโดยไม่มีเงินคอลลาร์มากลูกเมีย เพราะชีวิตตัวตนเดียวก็แทบไม่รอดอยู่แล้ว แล้วก็เพิ่มหนี้สินเพรวนาเอาไปจำนองนายทุนไว้แล้วไม่มีเงินไปถ่ายถอนหั้งคงเบี้ยอีกนานไปไม่รู้กี่มื้น

บางรายได้จำลองบ้านไปก็มี งานทำได้เงินเดือนสั่งให้ลูกเมียแต่ร่ว่าเกิดมีอันเป็นไปตามกฎหมายและการเปลี่ยนแปลง เพราะเมียที่บ้านนั้นหั้งลูกไปมีสามีใหม่เสียแล้ว ต้องกลับไทยมาซาระแคนกันด้วยชีวิตก็มี ชีวิตลูกจ้างในต่างแดนนั้นจึงเข้าในหลักปรัชญาแรงงานที่ว่า

“เมื่อไปเสียนา ตอนมาเสียเมีย”

ดังนั้น ชีวิตของคนในสังคมไทยมุ่งให้มีเงินอยู่ในสภาพสัลลักษันของผลกระทบจาก

ระบบอุตสาหกรรมและวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีเข้าไปมีบทบาทในชุมชนมากขึ้น ทั้งในเมืองและชนบท อย่างในกรณีชนบทในปัจจุบันได้มีการพัฒนาถนนทางเข้าไปสมัย 2500 ค.ศ. ตอนจอมพลสฤษดิ์ มนารักษ์ เป็นนายกรัฐมนตรี มีคำขวัญ “น้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี มีงานทำ” ชาวบ้านคืนต่อการพัฒนา คำว่า “พัฒนา” ในยุคนี้ก็หมายความในรูปธรรมมีการทำ “ถนนทาง” เท่านั้น สืบความเข้าใจของชาวชนบทที่ต้องมีถนนคั่นฝั่นถึงกันได้ ชุมชนนี้จึงจะพัฒนา

ต่อมาเกิดการนำไฟฟ้าเข้ามาใน เพราะมีถนนแล้ว ขาดไฟฟ้า ชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านเริ่มตื่นเต้นคุยกันว่าหมู่บ้านของตัวเจริญแล้ว เพราะมีไฟฟ้าหลวงเข้ามาแล้ว แต่ละบ้านก็ติดตั้งไฟฟ้าไว้ในบ้านของตน

เมื่อมีไฟฟ้าเข้ามาสิ่งที่ตามมาคือวัสดุอุปกรณ์อย่างใหม่ที่เป็นแยกหน้าใหม่เข้ามาเปลี่ยนภารายนั้นคือ เทบคาสเซ็ท โทรทัศน์ พัดลม ตู้เย็น เครื่อง (ไฟฟ้า) หม้อหุงข้าว ซึ่งตัวแทนของบริษัทผู้ผลิตอุปกรณ์ไฟฟ้าต่างทยอยไปเสนอสินค้าของตนบริษัทแล้วบริษัทเล่า

เป็นอย่างไรพ่อแก่แม่เฒ่าผู้มืออาชีพทำนา ซึ่งบางคนกินนาแล้งไม่ได้ทำมาเป็นปี 2 ปี เอาเงินที่ไหนมาจ่ายค่าไฟฟ้า ค่าเงินดาวน์วีซี (ขาดดูไม่ได้เสนอตาก) ตู้เย็นพัดลมเพคาน ฯลฯ

ดังนั้น จึงเป็นภาระของลูกๆ หลานๆ หนีไปขายแรงงานในเมืองหลวง และในเมืองเพื่อนำเงินมาจับจ่ายใช้สอยในเรื่องดังกล่าว หมู่บ้านชนบทไทยยุคใหม่จึงพบแต่คนแก่ๆ พ่อแม่เฒ่าบ้านกับเด็กเล็กๆ เท่านั้นที่พожายแรงงานได้ก็ไปทำงานเป็นลูกจ้างกันหมด ดังนั้น จึงเกิดมีปัญหาแรงงานเด็กที่ถูกนายจ้างหน่วงเหนี่ยวจักขังไว้ในปากนการ lobหนีตามที่เป็นข่าวอยู่อย่างมาก กระทั่งมีปัญหารือโสเกนีเด็กเหล่านี้เป็นต้น ล้วนเป็นปัญหาลังคอมีความให้รัฐแก่ทั้งนั้น ซึ่งในเมืองใหญ่และเมืองที่เป็นจุดของนักท่องเที่ยว เช่น พัทยา เชียงใหม่ เป็นต้น จะมีปัญหาลับซับซ้อนมากขึ้น

ลูกจ้างนั้นมีหลายระดับ ระดับที่ทำงานในองค์กรของรัฐในอัตราลูกจ้าง โดยที่งานราชการในยุคปัจจุบันมีการคุมกันเดินมากขึ้น ไม่ค่อยมีอัตราว่าง ดังนั้น ปัจจุบันนี้จึงทำงานในอัตราลูกจ้างกันมากเกินๆ จะเท่ากับข้าราชการหรือมากกว่า

บางคนทำงานในรัฐวิสาหกิจหรือบริษัทห้างร้านของเอกชนในอัตราจ้างที่สูงกว่างานราชการหลายเท่าตัว ห้ามที่มีความรู้ในระดับเดียวกันกับผู้รับราชการ นั้นก็เป็นแรงจูงใจอีกอัน

หนึ่งปีรัฐวิสาหกิจ หรือธุรกิจของเอกชนต้องการผู้มีความรู้ความสามารถไปทำงานในองค์กรนี้ฯ ซึ่งแต่ละองค์กรมีการแข่งขันกันอยู่มากในปัจจุบัน

คนที่มาทำภาระงานร่วมกันในฐานะลูกจ้างฝ่ายหนึ่งและนายจ้างฝ่ายหนึ่ง ควรปฏิบัติ ต่อกันให้ถูกต้องตามหน้าที่เพื่อความสัมพันธ์อันดีต่อกันและเพื่อให้งานเจริญก้าวหน้าไปด้วยดี ทั้งนายจ้างและลูกจ้างควรฟังยึดคุณธรรมดังต่อไปนี้

นายจ้างพึงปฏิบัติต่อลูกจ้างดังนี้

1. จัดงานให้เหมาะสมความเหมาะสมสมกับกำลัง เพศ วัย และความสามารถ
2. ให้ค่าจ้างรางวัลสมควรแก่งานและความเป็นอยู่
3. จัดสวัสดิการดีมีช่วยรักษาพยาบาลในยามเจ็บไข้เป็นต้น
4. มีอะไรได้พิเศษมาก็แบ่งบันให้ (สมัยนี้ให้เงินโบนัสหรือเงินแตะเอีย)
5. ให้มีวันหยุดและพักผ่อนหย่อนใจตามโอกาสอันควร

ลูกจ้างควรปฏิบัติตามนี้

1. เริ่มทำงานตรงเวลา
2. เลิกงานตรงเวลา
3. เอาแต่รับพยัศน์ที่นายให้
4. ทำงานให้เรียบร้อยและปรับปรุงงานให้ก้าวหน้าไปเรื่อยๆ
5. นำข้อเสียงของนายจ้างและกิจการไปโฆษณาเผยแพร่

(ประยุกต์มาจากหลักที่ 6 ของพระพุทธเจ้า)

การค้าขายหรือการทำธุรกิจ

การค้าขายเป็นอาชีพใหม่ของสังคมไทย โดยได้กล่าวมาแต่เดิมแล้วว่า คนไทยนั้นไม่ชอบทำอาชีพค้าขาย หากแต่ชอบรับราชการ และทำงาน หรือไม่ก็บวชเป็นบรรพชิตร แต่เมื่อระบบอุตสาหกรรมของตะวันตกแพร่เข้ามาทั้งระบบราชการมีการอิ่มตัว ตลอดจนค่านิยมในปัจจุบันมาย ใหม่เข้ามาอีกหนาทในวิธีชีวิตของคนไทยมากขึ้น จึงเป็นเรื่องที่คนไทยต้องผกผันวิธีชีวิตของตน

เข้าสู่ระบบอื่น เช่น การรับจ้าง การค้าชาย โดยการเรียนรู้จากคนจีนในเมืองไทย ดังนั้น ในปัจจุบันจึงมีคนไทยประกอบอาชีพการค้าขายหลามบรรเกท เป็น ชาบูปลา ขายอาหาร ขายของชำ ขายผักผลไม้ ขายเสื้อผ้าสำเร็จรูป ฯลฯ

สรุปว่า อาชีพการค้าชายของคนไทยในปัจจุบันนี้มีเกือบทุกประเภท จนกระหึ่งว่าอะไรที่พ่อจะขายได้คนไทยไม่รีรอถูกแล้ว เมื่อตัวตนปลากัด ข้อนลูกน้ำ เก็บผักบุ้ง กอกโสนตามห้องทุ่ง ไล่ลับบู๊เห่า ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นเงินเป็นทองทั้งนั้น จนอาจจะเรียกว่าเป็นยุคทองของการค้าขาย ก็ได้ ดังนั้น จึงไม่มีคนไทยคนใดเกี่ยวข้องต่อการทำงานหารายได้เหมือนอย่างเด็ก่อน

ดังนั้น เมื่อคนไทยหันมาทำการประกอบอาชีพค้าขายแล้วก็ควรจะมีวิธีธรรมของคนค้าขายดังนี้

1. มีขั้นต้องธรรม
2. มีความพากเพียร
3. มีความซื่อสัตย์ต่ออาชีพ
4. ไม่ค้ากำไรเกินควร
5. ยึดหลักหัวใจเศรษฐี 4 ประการ

ขยายความ

1. **มีขั้นต้องธรรม** ผู้ค้าชายนั้นต้องเป็นผู้มีความอดทน อดกลั้น และอดทน คือต้องอดกลั้นต่อทุกช่วงเวลาที่เกิดจากภัยธรรมชาติ เช่น พนกพ แครร้อน หรือลมหนาว และอาการไม่สบายต่างๆ ต้องอดทนต่อความรู้สึกของลูกค้า ซึ่งมักจะมีหนี้หนาดี-หนา เดียว ต้องพยายามทำใจเย็นฝืนยอมเข้าไว้เสมอ ต้องอดทนเพื่อความเจริญก้าวหน้าในอนาคตต่อไป

2. **ต้องมีความพากเพียร** เพราะจะไม่มีใครเป็นเศรษฐีภายในวันเดียว เดือนเดียว หรือปีเดียว แต่จะเป็นปีๆ หรือเป็นเดือนเดือนๆ ก็เป็นรังขนาดใหญ่

3. **มีความซื่อสัตย์ต่ออาชีพ** นึกถึงใจเข้าใจเจ้าพยาบาลห้ามห้ามค้าด้วยความซื่อตรง ต่อลูกค้าอย่างเช่น กรณีค้าขายอาหาร เช่นน้ำมันเจน้ำยา ก็ไม่เอกสารตามห้ามห้ามตั้งกันแน่แล้วสมกับบลาบ่นนักหน่อยให้ลูกค้ารับทราบ หรืออย่างกรณีที่เป็นข่าวแม่ค้าขายก้ามปูใหญ่แต่แซ่บวัย

น้ำยาพอร์มา린เพื่อให้เนื้อปูดูสด ค้าขายปลาสลิดก็นำยาผ่าแมลงมาราดเพื่อให้เนื้อปลาสลิดสีสวาย และแมลงวันไม่มาคอม เป็นต้น หรือบางรายก็เป็นการหลอกลูกค้าโดยกรณีที่ขายผลไม้เข่น เงาะ ลาสงสาด เป็นต้น นำลูกเน่าๆ มาปะปน เพื่อจะได้ขายได้กำไรมากๆ โดยไม่คำนึงถึงอาชีพว่า จะไปยืดหรือไม่ หากมีความสำนึกละเมิดน้อยว่า "ซื้อกินไม่หมกมากินไม่นาน" ก็จะทำให้เป็นผู้ตั้ง ตัวได้ในไม่ช้า

4. **ไม่ค้ากำไรเกินควร** ก้าไรเป็นสิ่งที่คนค้าขายทุกคนต้องการ แต่ควรจะคำนึงถึงความเหมาะสมสมและความเป็นธรรม เช่นตั้งราคาตามใจชอบ โดยไม่ติดป้ายราคา หรือคำนึงถึงความเหมาะสมสมดวยโอกาสให้ได้ราคามากสำหรับคนบ้านนอก เช่นจะขายผลไม้ก็เขียนป้ายบอกว่า *ครึ่ง "กิโล 10 บาท" เมื่อลูกค้าจ่ายให้ 10 บาท ให้ผลไม้เพียงนิดหน่อยก็ เพราะคนซื้อเข้าใจว่า "ก.ก.ละ 10 บาท" คนขายก็บอกว่า ครึ่ง ก.ก. 10 บาทเลยเป็นเหตุให้ตัดสินใจ กัน ถ้าเลือดร้อนหังคุกถึงขั้นซักต่ออยหรือฝ่ากันตายไปข้างหนึ่ง บางทีก็โคงตามซึ่ง หรือซึ้งแบบมีพิรุธ เช่นไม่ให้ลูกค้าเห็นหน้าบัฟฟ์ตามซึ่งเป็นต้น บางทีแฉ่ให้จริงแต่เอาของที่เสียๆ แฉ่ให้ลูกค้าไป

5. **ยึดหลักหัวใจเศรษฐี 4 ประการ คือ**

5.1 อุปนิฐานะ ถึงพร้อมด้วยความมั่น-ชัยัน

5.2 อาธักษะ ถึงพร้อมด้วยการเก็บออมรักษาไว้

5.3 กัลยาณมิตร เลือกคนดี

5.4 สมชีวิৎ ใช้จ่ายทรัพย์ตามควรแก่ฐานะและรายได้

สรุปว่า อาชีพกับกฎหมายนี้เป็นสิ่งที่ควบคู่กันไป เมื่อนักบัญชีพูดว่า "ความรู้ต้องกับกับธรรม" ตั้งนั้น จึงมีความจำเป็นจะต้องคำนึงถึงเรื่องนี้ให้มากลังคมจึงจะสงบสุข จะเห็นว่า วิชาชีพหลายแขนงก็เดิม "จรรยาบรรณ" (ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายว่า ประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบอาชีพการทำงานแต่ละอย่างกำหนดขึ้นเพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณขึ้นเมื่อยังและฐานะของสมาชิก อาจเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้) เอาไว้ชัดเจน แต่ถึงไม่บ่งไว้ก็ต้องมืออยู่โดยปริยาย เพราะเป็นหลักปฏิบัติของมนุษย์ผู้ที่อยู่ร่วมกันในสังคมหนึ่งๆ จึงควรมีกฎหมายหรือมีหลักธรรมที่ยึดเหนี่ยวเอาไว้ ทำไม่แล้วมนุษย์ก็จะไม่แตกต่าง

*โดยเขียนคำว่า "ครึ่ง" ด้วยอักษรตัวเล็กๆ แต่คำว่า "กิโล 10 บาท" ด้วยอักษรตัวใหญ่

ไปจากสัตว์คิริจฉาน ที่ปรากฏในหีโตกเทศ เชื่อนไว้ว่า การกิน-อยู่ หลับนอน และสืบพันธุ์มีเสมอ กันในคนและสัตว์และธรรมะเท่านั้นที่สร้างความแตกต่างระหว่างคน-สัตว์

"คำใบ้ราษฎร์ท่านว่าอย่าละโมก
ถ้าหลงโลภ ลากน้อยจะพลอยหาย"

- พระอภัยมนต์

แบบทดสอบที่ 10

1. อาชีพเดิมของคนในสังคมไทยคือการทำอะไร ?
  - การทำงาน
2. การทำงานต่อมาเป็นการวิวัฒนาการอย่างไร ?
  - การเกษตรแบบสมมสาน
3. คุณธรรมของคนไทยในสมัยที่ยังไม่ใช้อาชีพทำงานอย่างโศดดีเย็นนี้เกิดขึ้นได้โดย
  - การได้เห็นตัวอย่าง
4. นักบุญเป็นบุคคลกลุ่มใหญ่กลุ่มนึงในสังคมไทย นักบุญมีอยู่ 2 ประเกศคือ
  - วิปัสสนาธุระ (อรัญญาลี)
  - คันถัลธุระ (ความ瓦สี)
5. การบุญของคนในสังคมไทยเพียงชั่วระยะเข้าพรรษา 3 เดือน อย่างเช่นข้าราชการบำนาญเราเรียกว่า
  - บำชีเรียน
6. ในสังคมไทยสมัยก่อน คนมีค่านิยมในการรับราชการมากและมองผู้รับราชการว่าเป็นใคร?
  - เจ้าคนนายคน
7. คำว่า "พญา" ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานหมายถึงใคร?
  - เจ้าแผ่นดิน, ผู้เป็นใหญ่
8. สมัยก่อนนั้นมีคำกล่าวว่า "สิบพ่อค้าไม่เท่า ....."
  - พญาเลี้ยง
9. "สิบพ่อค้าไม่เท่าพญาเลี้ยง" เป็นคำภาษาไทยที่ติดในค่านิยมในการ
  - เข้ารับราชการ
10. มหาวิทยาลัยหงษ์หลายในปัจจุบันมีเค้าโครงมาจากโรงเรียน
  - มหาดเล็กหลวง